

Стратегическо развитие на велосипеден туризъм в област Русе като екотуристически продукт

Проект EcoVeloTour – Съгласуване в планирането на велосипедния и екотуризм в областите по
протегание на ЕвроВело маршрутите в Дунавския регион

Съдържание

Съдържание	1
Въведение	3
Правна среда за развитие на велосипеден туризъм в България	4
Характеристика на местната среда за развитие в Област Русе	6
Големина и административно деление	6
Климатични условия.....	6
Социално-икономически условия.....	6
Туристически потенциал на общините в областта	8
Актуално състояние на условията за велосипеден туризъм в Област Русе	11
Транспортна мрежа	11
Обща характеристика на съществуващите велосипедни маршрути	11
Тематични вело маршрути, разработени от сдружение Вело-Русе.....	13
1. Липник	13
2. Природата около Нисово	14
3. Лесопарк „Бяла“	14
4. Поречието на Янтра и Дунав.....	15
5. Русенски лом - каньони и средновековни културни центрове - вариант 1.....	15
6. Русенски лом - каньони и средновековни културни центрове - вариант 2.....	16
7. По живописни пътеки около Черни и Бели лом	16
8. Манастирски обители „Св. Марина “и „Св. Петка “	17
9. Православни обители в Поломието.....	17
10. Защитена местност „Калимок - Бръшлен “	18
Туристически услуги по маршрутите	18
Периодични събития	19
Оценка и потенциал за развитие	20
Проблеми на предлагането	20
Проблеми на търсенето	21

Обобщение на проблемите и възможности за развитие	22
Регионален велосипеден маршрут Реки на времето	23
Определяне на регионален велосипеден маршрут като туристически продукт.....	23
Определяне на пространствени зони за планиране	24
Определяне на план за развитие на велосипедния маршрут	25
Екосистемни услуги по протежение на регионален веломаршрут Реки на времето.....	26
Дефиниция на екосистемните услуги	26
Екосистеми под обект на защита по регионален веломаршрут	27
ПЕС схеми – метод за финансиране на велосипедни маршрути в Област Русе	33
Заплахи с потенциал за формиране на ПЕС-схема заплахи за екосистеми в Област Русе по протежение на велосипеден маршрут	35
Инвазивни видове	35
Качество на водни ресурси	36
Емблематични видове обект на опазване в Област Русе с потенциал за развитие на ПЕС-схеми.....	36
Услуги за велосипедисти като част от ПЕС-схема	37
Стратегическо развитие на велосипеден туризъм в Област Русе	37
Необходими проучвания	37
Цели и дейности	38

Въведение

Устойчивият туризъм се възприема като основна концепция за развитие в първите две десетилетия на XXI в. Въпреки това методите за изследване и прилаганите политики се отличават с голяма комплексност и ниска ефективност, в резултат на което в последните години се появи явлението *сврѹхтуризъм* поради превишаване на поемния капацитет на популярни дестинации. На този фон в научните среди бързо набира популярност концепцията за екосистемните услуги, които досега бяха разглеждани като неограничени блага, естествена предпоставка, природна даденост. Целта на научния метод е да се остойностят в парична форма природни блага като се оценят разходите необходими за тяхното добиване при положение, че екосистемите не са способни да ги осигурят „на готово“.

Екосистемните услуги намират важно приложение при развитието на устойчив туризъм, тъй като осигуряват методическа основа за оценка на въздействието на туризма върху природните ресурси, което позволява планиране на мерки за неутрализиране на вредите върху екосистемите.

Настоящият документ е част от дейностите по проект ЕкоВелоТур - Съгласуване в планирането на велосипедния и екотуризм в областите по протежение на ЕвроВело маршрутите в Дунавския регион. Целта на проекта е приложение на концепцията за екосистемните услуги при развитието на велосипеден туризъм в 6 дунавски страни – Германия, Унгария, Словакия, Сърбия, Румъния и България. Концепцията се прилага на ниво NUTSIII и в България се разработва за територията на Област Русе.

Настоящият документ е подготвен въз основа на насоки за развитие на велосипеден туризъм¹ при отчитане на екосистемните услуги², които са разработени от Университета за природни науки във Виена WOKU – партньор в проект ЕкоВелоТур. Документът цели да обедини информация относно състоянието на велосипедния туризъм в Област Русе, да акцентира върху екологични и икономически нужди при планирането на регионален велосипеден маршрут и да предложи насоки за координирани действия на заинтересованите страни за развитие на велосипеден туризъм като екотуристически продукт. Препоръките направени в документа могат да бъдат възприети при изготвянето на планови документи вкл. програми за териториално сътрудничество, областни стратегии, общински планове за развитие и планове за управление на защитени територии.

---

¹ http://www.interreg-danube.eu/uploads/media/approved_project_output/0001/36/cfb8514ba973699218d4caf1fb4ec0371766d5d9.pdf

² http://www.interreg-danube.eu/uploads/media/approved_project_output/0001/36/a92d419c2ec3f67ce47bcc311774b703931c53ea.pdf

Правна среда за развитие на велосипеден туризъм в България

Съвременните условия, при които използването на автомобилен транспорт е довело до претоварване на пътната мрежа, правилата за движение по пътищата са обект на непрекъснато изменение, с цел да се отговори на бързо настъпващите промени. Във връзка с развитието на велосипеден транспорт в градовете, вече е започнал и процес по актуализиране на нормите за проектиране на пътища в и извън населени места, с цел да се създаде нормативна основа за изграждане на специализирана велосипедна инфраструктура. Въпреки това, съществуват сериозни пропуски по отношение на регламентирането на пътища, които могат да се включват във велосипедни маршрути.

С обнародването на новия Закон за туризма през 2013 г., велосипедните маршрути са включени в списъка на туристическите обекти. В закона обаче липсва дефиниция за тях, критерии за тяхното определяне, както и процедура за официалното им приемане.

В Закона за движение по пътищата са регламентирани правилата за движение на велосипедистите по пътищата, отворени за обществено ползване. Установени са техническите изисквания към велосипедите, за да могат да се движат по пътищата (чл. 79), както и условието за придвижване извън населени места със светлоотразителна жилетка (чл. 80, т. 1). В закона е уредено, че движението на велосипедите върху платното за движение трябва да се осъществява във възможно най-дясната му част или по пътния банкет, ако той е годен за това и ако това не пречи на другите участници в движението (чл. 15, ал. 1 и ал. 5; чл. 18, ал. 1; чл. 80, ал. 2). При наличието на път, платно за движение, пътна лента или алея определена за движение на велосипеди, те следва да се движат по тези специално отделени площи от съответния път (чл. 15, ал. 4; чл. 18, ал. 2).

През 2015 г. в Закона за пътищата конкретно е регламентирано изграждането на велосипедна инфраструктура по републикански пътища извън населени места:

„При изграждане на нови пътища или реконструкция на участъци от съществуващи, с изключение на автомагистралите и скоростните пътища, успоредно на платното за движение от двете страни могат да се изградят велосипедни алеи. При реконструкция на съществуващите пътища велосипедните алеи се изградят върху стабилизирани банкети. При строителство на нови пътища велосипедните алеи се включват в обхвата на пътното платно. Велосипедните алеи се отделят от платното за автомобилно движение с открит бордюри и/или предпазна ограда.“ (Чл. 5, ал. 6а, Закон за пътищата)

Съгласно Наредба 1 на МРРБ от 2001 за организиране на движението по пътищата, определянето на площи за движение на велосипеди по републиканска пътна мрежа може да бъде предвидено в плановете за организация на движението извън населени места (чл. 6, т. 2). Това са проектите, чрез които се реализира строителството на нови или реконструкцията на стари пътища. Съгласно нова Наредба на МРРБ РД-02-20/28.08.2018 г., която замени Наредба 1 на МРРБ от 2000 г. за проектиране на пътищата, се установява условие за придвиждане на велосипедна алея по

републиканска пътна мрежа. Условието се базира на брой преминали велосипедисти във върхов час при определена средноденонощна натовареност с автомобилно движение (Табл. 8)

Табл. 8 Условия за предвиждане на пешеходни и велосипедни алеи (Наредба на МРРБ РД-02-20/28.08.2018 г.)

Автомобилно движение (брой/денонощие)	Пешеходно движение (брой/върхов час)	Велосипедно движение (брой/върхов час)	Пешеходно и велосипедно движение (брой/върхов час)
>1500	60	90	75
1500-2000	20	30	25

Освен по пътища от републиканската пътна мрежа, велосипедни маршрути биха могли да се разполагат върху общински и горски пътища. Това са пътища с местно значение, включително такива, които осигуряват достъп до туристически обекти и забележителности. Според Закона за горите в чл. 148 ал. 7 е посочено, че „достъпът с велосипеди в горските територии, е свободен с изключение на случаите, когато е ограничен по предвидения в закона ред“.

Освен неформално приетият от велосипедните организации стандарт за маркиране на маршрути за планинско колоездене, у нас не съществува система за пътеуказване, предназначена за велосипедисти, които ползват републиканските и общински пътища. Пътните знаци, които могат да бъдат поставяни на пътищата са посочени в Наредба 18 на МРРБ от 23 юли 2001 за сигнализация на пътищата с пътни знаци. Изготвянето на стандарт за пътеуказване, който да отговаря на нуждите на велотуристите, и включването му в нормативната уредба е ключово за успешното развитие на велосипедния туризъм.

От прегледа на нормативните документи може да се обобщи, че са установени определени правила, които не забраняват използването на обществените пътища за движение на велосипеди. Същевременно обаче, не са предвидени достатъчно практически приложими мерки за осигуряване на безопасността на движение на велосипедистите, които все още се разглеждат като „пречещи“ на движението, а не част от него.

Характеристика на местната среда за развитие в Област Русе

Големина и административно деление

Настоящата стратегия разглежда велосипедните маршрути на територията на област Русе – една от 28-те области в България, заемаща площ от 2 803 km² и с население 247 875 души (по експресни данни от преброяване 2011). В област Русе попадат общо 8 общини – Бяла, Борово, Ценово, Две могили, Иваново, Ветово, Сливо поле и Русе. Северната ѝ граница е и държавна граница, която преминава по река Дунав.

Климатични условия

Климатът на област Русе е умерено-континентален. Лятото е сухо и горещо, с характерните летни суховеи и недостатъчните валежи, които на места водят до силна ерозионна дейност (напр. Община Иваново). Характерни за зимния сезон са силните североизточни ветрове. Есента и пролетта са краткотрайни. Въпреки студената зима, поради малката надморска височина, пролетта настъпва рано, но е по-студена от есента.

Резкият контраст между зимните и летните условия, характерен за климата в района, е от подчертано континентален тип. Средната годишна температура е около 12°C, средната юлска 20-22°C с тенденция към покачване, а средната януарска – от 0 до -3°C. Често явление са и температурните инверсии, сланите, поледиците. Мъглите по поречието на Дунав са типично сезонно явление.

Средногодишното количество на валежите е 550-650 мм (малко над средното за страната), а в крайбрежните низини е под 500 мм. Средният годишен брой на дните с валежи е 138,9 дни. Снежната покривка е с дебелина около 14 см, а средният годишен брой на дните със снежна покривка е 48,4.

Климатичните условия играят относително неблагоприятна роля, като ограничават формите на туризъм, свързани с активни дейности на открито, до няколко месеца в рамките на годината.

Социално-икономически условия

Административният център на областта и общински център – град Русе, петият по големина град в България с население приблизително 143 000 души, е и главният велосипеден възел в региона, генератор на събития, проекти и велосипедна култура, основна туристическа дестинация за тази част на страната и важен крайъгълен камък по трасето на международния велосипеден коридор Евровело 6, следващ поречието на река Дунав.

Останалите 7 общини се разглеждат като селски райони в програмите за планиране на Европейския съюз. Селските райони в България се характеризират с изостаналост в икономически, социален и културен аспект, застаряващо население, нисък жизнен стандарт на живот, влошена инфраструктура и произтичащите от това негативи. През тях преминават

различни велосипедни маршрути, като Евровело 6 – маршрутът с най-голям потенциал за положително въздействие върху икономиката на региона, преминава през 6 общини в областта – Ценово, Борово, Две могили, Иваново, Русе и Сливо поле. Предлагаането на туристически услуги в тези общини за сега е все още много оскъдно – къщите за гости са малко на брой, места за хранене почти няма, а лицензирани водачи и екскурзоводи на практика има единствено в областния център.

За потенциала на областта да се развива във велосипедно отношение говори и наличието на не малко природни дадености, защитени територии и зони по Натура 2000. Изцяло на територията на областта, в общините Иваново и Ветово попада природен парк Русенски лом – един от 11-те природни парка в България. Пейзажите, които той предлага, както и културните атракции в него, са предпоставка за развитието на множество велосипедни маршрути и тяхното довеждане до реален икономически ефект. Защитената местност „Калимок – Бръшлен“ по поречието на Дунав попада в две общини – Сливо поле и Тутракан, но е един чудесен район за откривателство и туризъм с колело, където вече са провеждани проекти за развитие на маршрути. Защитена местност Стълпище в община Иваново предлага също добри възможности за колоездене в разчупен и атрактивен хълмист пейзаж близо до река Дунав. По директивата за птиците и по директивата за местообитанията на ЕС в областта са обявени и се опазват чрез мрежата Натура 2000 и 13 зони, сред които с най-голям потенциал за развитие на велосипеден туризъм – Янтра, Батин, Рибарници – Мечка, Ломовете и Комплекс Калимок.

На територията на област Русе се намират Ивановските скални църкви – един от 7-те обекта в България от списъка на ЮНЕСКО на материалното световно културно наследство. Това е и най-посещаваната туристическа атракция тук. Други обекти от културно-историческото наследство, които привличат туристи и се намират на атрактивни велосипедни маршрути са Средновековния град Червен (община Иваново), Басарбовския действащ скален манастир (община Русе), Нисовските скални манастири (община Иваново), мостът на Колю Фичето (община Бяла), винарските изби в Нисово и село Мечка (община Иваново). Разбира се, няма как да не споменем и градовете Русе и Бяла с техните множество културни паметници, музеи и градска архитектура.

Тази богата палитра от възможности за туризъм остава сравнително непозната за местни и чуждестранни туристи, най-вече поради липсата на разпознаваем местен бранд и отличителни тематични туристически продукти. Областта е с добре развити транспортни връзки, а близкото разстояние между отделните обекти от туристически интерес позволява създаване на тематични турове.

Град Русе е определен за седалище на Дунавски туристически район, съгласно национална концепция за туристическото райониране на България. ДТР обхваща 11 области и 67 общини, вкл. цялата област Русе. Големият териториален обхват и географска отдалеченост на попадащите в пределите на района общини е голяма предизвикателство. От друга страна обаче, Дунавският район в България попада в обхвата на Дунавската стратегия, която поставя силен акцент върху сближаването между дунавските държави и региони чрез развитието на общи туристически бранд и продукти. Създадена е Организация за управление на Дунавски туристически район (ОУДТР) - доброволно сдружение по Закона за туризма, вписано в Националния туристически регистър. Правлението на които е свързано с извършването на

дейности в три основни направления: създаване на регионални туристически продукти; осъществяване на регионален маркетинг и реклама; координация и управление на туризма на регионално ниво. Към момента, ОУДТР има шест членове от Област Русе: Община Русе, Община Сливо поле, Областна администрация – Русе, Сдружение „Съюз на хотелиерите и ресторантьорите в град Русе“, Сдружение „Туристическо дружество Приста“ и Русенски университет „Ангел Кънчев“. Сред целите на ОУДТР разбира се е и екотуризма и формите на устойчив туризъм, както и подпомагане на сътрудничеството между заинтересовани страни, формиране на регионални туристически продукти и др.

Туристически потенциал на общините в областта

Община Борово разполага с излаз на река Дунав. Живописният бряг на реката при с. Батин дава чудесни възможности за екотуризъм, а край селото се открива чудесна гледка към остров Батин. Обрасъл и заливаем път свързва с. Батин със с. Мечка и представлява потенциал за пряка връзка по река Дунав в участъка Нов град – Русе по маршрута Евро Вело 6. В землището на град Борово в началото на 90-те години е открита тракийска гробница. Църквата „Св. Иван Рилски“ в с. Брестовица е обявена за паметник на културата с национално значение. От местно значение интересни са и църквите в селата Екзарх Йосиф, Горно Абланово и Батин, строени в средата на XIX в. Местната управа разработва идея за възстановка на щаба на руската армия през Руско-турската война в село Брестовица, за който търси финансиране. Община Борово разработва и проект за експониране на реплика от Боровското сребърно тракийско съкровище от IV в. пр. Хр.

В общината има само едно място за настаняване – хижа „Брестовица“ с 60 места, две зали и кухненски блок. Проблем за развитието на туризма е човешкият капацитет, липсата на туристическа инфраструктура и обособени туристически услуги.

Туристическо дружество „Белите брези“ е местната туристическа организация. Община Борово активно работи по общинска програма за развитие на туризма.

Община Бяла е в западната част на област Русе. През нея преминава река Янтра с редуващи се ниски и високи брегове с меандри, което оформя живописен ландшафт. В община Бяла попадат две защитени зони по Директивата за местообитанията, попадащи в националната екологична мрежа НАТУРА 2000 - Защитена зона „Беленска гора“ и Защитена зона „Река Янтра“. На територията на община Бяла, в землището на с. Полско Косово, със заповед No РД –91 от 16.02.2006 г. на министъра на околната среда и водите е обявена Защитена местност „Естествено находище на кримска какула (*Salvia scabiosifolia*)“ - единственото регистрирано на Балканския полуостров находище на редкия вид многогодишно тревисто растение кримска какула, срещано се още на п-в Крим, Русия, включено в европейския списък на редките и застрашени растения с категория рядък. Видът кримска какула е защитен, съгласно ЗБР. Интерес представлява популацията на благородния елен в Беленската гора. За отглеждането на тези елени се грижи Сдружение „Ловно-рибарско дружество –Сокол“ -гр. Бяла. Сред културните паметници се откроява мостът на Колю Фичето, който е символ на града, както и градска часовникова кула. В самия град Бяла и в повечето от селата в общината има множество войнишки паметници. Градът разполага с хотел, мотел и два ресторанта, както и със железопътна връзка.

Община Две могили се характеризира с чиста околна среда и голям потенциал за развитие на активни форми на туризъм. Основна забележителност е пещерата „Орлова чука“. Съвместно с членовете на ТД „Приста“ Русе, основно със спелеолозите, се провеждат регионални и национални събори на пещерняците от цялата страна. Сред културните забележителности се откроява средновековният манастир „Света Марина“ в с. Каран Върбовка. Любопитно е откритието на ново за науката растение край село Острица през 2010 г. Защитена местност „Находище на Уехтрицова урока – село Острица“ в местност „Къс баир“. Растението носи името Уехтрицова урока (*Vupleurum uechtrizianum S.Stoyanov*) и е открито от Стоян Стоянов. Местна гордост е Къща-музей и паметник на Филип Тотю – борец за национално освобождение. В общината има няколко къщи за гости, а хижа „Орлова чука“ също приема гости.

Община Иваново разполага със уникално богатство от природни и културни забележителности – над 190. На територията на общината по поречието на едноименната река се намира Природен парк „Русенски лом“ - дом на множество защитени растения и животни. В парка е създаден Природозащитен комплекс „Ломовете“, с Природозащитен център и Център за изследване, обучение, симулация и анализ на биоразнообразието. Обектът се стопанисва от Дирекцията на природния парк и функционира също и като посетителски център. В парка е изградена подходяща инфраструктура за развитие на пешеходен туризъм, обозначени са основните еко маршрути, изградени са места за наблюдение на птици и диви животни. Закътани в живописния ландшафт над бреговете на реката са средновековни скални манастири – само част от нишите са достъпни за посещение от туристи, където могат да се видят запазени стенописи и обиталища. Единственият действащ скален манастир е в с. Басарбово. Орнитологично важно място с възможност за наблюдение на птици е местността „Рибарници – село Мечка“. В община Иваново се намира и архитектурно-археологическия резерват „Средновековен град Червен“. Близостта до град Русе и многобройните възможности за отдих в Поломието и по Дунавското крайбрежие наложиха общината като популярна дестинация за уикенд туризъм.

Община Ценово също разполага с разнообразен ландшафт, културни и природни ценности като потенциал за развитие на екотуризъм. През общината по протежението на река Дунав и река Янтра преминава велосипедният маршрут Евро Вело 6. В село Кривина се намират археологическите останки на римски кастил „Ятрус“. Дунавският бряг на Община Ценово е нисък. На по-голяма част от дължината му има изградена дига и отводнителни системи: Вардим – Нов град и Батин – Кривина, с потенциал за възстановяване и функция и на велосипедни маршрути. Интересни за туристите са релефни образувания като: Дядо Старчовата пещера край с.Белцов, карстовите образувания – Хайдушките дупки и Кралимарковските стъпки в местността „Чуката“, както и живописните меандри и старици (крайречни езера) по поречието на р.Янтра. На територията на община Ценово са регистрирани две защитени зони по НАТУРА 2000 за опазване на дивата флора и фауна - BG 0000233 „Студена река“ (попада на територията на Община Ценово (Караманово и Новград) и Обл.Велико Търново) и BG 0000611 „Река Янтра“ (попада на територията на общините Борово, Бяла и Ценово от Област Русе, както и през общини от областите Велико Търново и Габрово. Общата площ на защитена територия „Студена река“ е 13 900 хектара. Обект на защита е находището на „Българска гърлица“ северно от село Караманово. Видът е критично застрашен, с висок консервационен статус - защитен за България. Общата площ на защитената територия „Река Янтра“ е 5301 хектара. Предмет на опазване са: природни местобитания; защитени бозайници; земноводни и влечуги и др. Обект на мониторинг от

РИОСВ–Русе през 2010г. Са сухоземни костенурки, татарско диво зеле в землището на с.Нов град, защитената местност край с.Белцов с находище на “Обикновен сладник” и др. На територията на Община Ценово са открити 28 културно-исторически обекта включително праисторически, антични, римски и средновековни, които са разпределени в землищата на всички 9 села в рамките на общината. Голяма част от археологическите паметници не са изследвани, не са правени разкопки и възстановителни работи и в бъдеще предстои тяхното разработване и реставрация. С. Новград е единственото селище в България на чиито център има запазен паметник на Ленин, при това в цял ръст. През 1968 г. е построен и най-дългият въжен мост в Северна България над р. Янтра, свързващ Нов град и Беляново. Този мост е само за пешеходци. Дължината му е 105 м. от бряг до бряг, ширината – 1.40 м. Източно от с. Ценово, на около 1 км., е построен железен мост на р. Янтра, дълъг 85 м. и широк 3 м.

Община Русе и самият град Русе са център на културния живот на областта, както и на туризма. В град Русе се намират множество културни и исторически паметници от различни епохи – Доходното здание, къщата-музей на градския бит, римската крепост „Сексагента Приста“, археологически резерват „Басарбовски скален манастир“, пантеона на възрожденците, регионален исторически музей, екомузей и др. Община Русе има и добре развит културен календар от събития, някои от които се провеждат във или непосредствено до туристически обекти. Сред тях са Мартенски музикални дни, Туристически панаир Уикенд туризъм Русе, Национален джаз фест, русенски карнавал, местни фестивали на рибата, виното, атрактивни възстановки на исторически събития и др. Град Русе разполага с добри условия за настаняване в рамките на населеното място, а също и в крайградски територии. Той е и важно пристанище на р. Дунав, което допълва добрата му транспортна свързаност. През община Русе и град Русе преминава международният велосипеден маршрут Еуро Вело 6.

Община Ветово разполага с богато историческо наследство, което все още е непознато за широката публика. Останки от палеолита, антични и средновековни селища, антични крепостни останки и тракийски могили са открити край гр. Ветово, гр. Сеново и с. Дряновец, вкл. скален масив с 21 скални килии и църква със запазени рисунки. На територията на общината попадат защитени територии в обхвата на ПП „Русенски Лом“, природен резерват „Бели Лом“ и природна забележителност „Рибарниците“ край гр. Ветово.

Община Сливо поле също разполага с археологически паметници от интерес за изследване и туристическа интерпретация – тракийски могили в Бабово и Кошарна, античен римски град Апиария в Ряхово, следи от енеолитната епоха. Емблематична природна забележителност, част от която попада на територията на общината е защитена местност „Калимок – Бръшлен“. Тя представлява потенциал за развитие на екотуризъм като съхранява богатото биоразнообразие от 230 вида птици (58% от птиците в България), влечуги, земноводни и бозайници, редки, застрашени от изчезване и изчезващи видове - регистрирани в Червената книга на България.

Актуално състояние на условията за велосипеден туризъм в Област Русе

Транспортна мрежа

От значение за веломаршрутите е наличната пътна инфраструктура. Пресичанията на първокласните пътища Русе – Бяла и Русе – Разград са сведени до минимум, като в никой случай не се използват за велосипедни цели. За много кратко някои маршрути стъпват на второкласните пътища Русе – Тутракан и Русе – Кубрат, където трябва да се кара с повишено внимание. Използват се предимно слабо натоварени третокласни или общински пътища. Като по-натоварен път може да се изведе третокласното шосе Русе – Басарбово – Иваново – Две могили – Борово, което е успоредно на пътя Русе – Бяла и се ползва като обход за трафика в случай на катастрофа и затваряне на движението между Русе и Бяла. В годината това се случва между 5 и 10 пъти. Това шосе се ползва и като основно от чуждестранните туристи, които се движат по маршрута Евровело 6. Натоварени участъци са и близките до Русе връзки с някои квартали или със съседни села, в това число – Русе – кв. Средна кула - Басарбово, Русе – Николово, Русе – Мартен. По тях се двиват както множество МПС, така и доста хора с колела, които отиват на работа, на пазар, на училище.

Наличието на ж.п. транспорт и множество гари е удобство, тъй като с влак може да се отиде до начална точка на някой маршрут, да се прекрати даден маршрут при необходимост, както и да достигнат до маршрутите хора от други по-далечни населени места. Две са основните ж.п. направления – Русе – Разград и Русе – Горна Оряховица, като удобни гари за достъп до маршрутите, на които спират бързите влакове, са Иваново, Две могили, Борово, Бяла, Ветово, а спирки на пътническите влакове са и кв. Долапите, Божичен, Кошов, Стърмен, Образцов Чифлик, Червена вода, Кривня и др. Проблем при превозването на велосипеди с влак е, че това е подходящо за много малки групи – до 4 човека. За по-големи групи не е невъзможно, но винаги е създавало хаос и напрежение с другите пътуващи и служителите на БДЖ.

Обща характеристика на съществуващите велосипедни маршрути

Съществуващите велосипедни маршрути в област Русе не са много на брой. На практика има множество велосипедни транспортни връзки, като се ползват слабо натоварени асфалтови пътища между различните населени места. Най-известният веломаршрут от всички е Евровело 6, който все още не е с твърдо фиксирано трасе, което да е одобрено от ЕСФ – Европейската Велосипедна Федерация. Евровело 6 съществува като планиран маршрут, предложен е от различни издателства и пътеводители (например Bikeline) и

може да се намери на различни карти. По него ежегодни преминават стотици велосипедисти и туристи, въпреки че няма изградена пътна маркировка за него. В разработената карта на велосипедните маршрути на сдружение Вело-Русе през 2015-та година, маршрутът е представен с възможно най-приемливото трасе, по което така и така преминава множеството от туристи. По изработването на този маршрут или отсечки от него са работили и други организации – сдружение Опора, сдружение Брод, Агенция за регионално развитие и бизнес център – Видин, инициативата Дунав Ултра и др. Основна пречка пред финалното изграждане на маршрута е нормативната уредба, която не регламентира маркиране на извънградски велосипедни маршрути с пътна вертикална и хоризонтална маркировка. Друга пречка е слабата информираност и заинтересованост на общинските власти в общините, през които преминава маршрутът.

След поредица от срещи с местни власти и заинтересовани страни във всички 8 общини на територията на област Русе е предложена концепция за първостепенна велосипедна мрежа, която да обхваща всички по-важни транспортни връзки между населените места – нещо като гръбнак на велосипедните маршрути в областта. Отделно е предложена и концепция и за второстепенна велосипедна мрежа, която да дава повече на брой транспортни връзки, приятни за колоездене пътища, част от които свързват населените места с интересни туристически обекти или просто са подходящи за разходка и спорт. Тези две велосипедни мрежи се припокриват една друга и дават една картина за всички велосипедни връзки и коридори в областта, които са транспортни връзки между различни населени места и туристически обекти. Те са избрани на базата на допустими критерии, сред които: слабо натоварено пътното платно с превозни средства, подходяща пътна настилка, достъпност за придвижване с колело, атрактивност на пейзажа и др.

Освен тези три вида маршрути – Евровело 6, първостепенна и второстепенна велосипедни мрежи, които са представени в споменатата карта, са създадени и 10 тематични вело маршрута с различна дължина, времетраене за изминаване, трудност и специфика на терена, обвързаност с междуградски или ж.п. транспорт, логично начало и край, както и не на последно място – конкретна тема, която да дава името на съответния маршрут. Те са също виртуални, на място нямат своя сонствена маркировка с изключение на малко на брой табели в района на Образцов Чифлик, хижите Здравец и Минзухар. Поради динамичното образсване с растителност на част от тези маршрути, най-вече в Поломието, където те преминават по черни пътища, картата към днешна дата не е със 100-процентова актуалност, като тя и до момента не е променяна или актуализирана.

Всички описани маршрути могат да бъдат разгледани онлайн тук: <http://map.velo-ruse.eu/>
Печатният вариант на картата, чийто тираж беше 5000 броя, все още не е изчерпан и все

още се разпространява чрез ТИЦ Русе, членове на Вело-Русе, хотели и информационни пространства. Картата е предоставена и на всички общини, които са били партньори в нейното създаване. Изключение в област Русе правят община Бяла и община Иваново, които не пожелаха да участват дори в първоначална запознаваща среща и демонстрираха липса на интерес по велосипедните въпроси изобщо. Картата също така е отпечатана, монтирана на твърда подложка и разположена като информационно табло чрез масивна дървена конструкция с покрив на следните локации: центъра на село Нисово, хижа Здравец в местността образцов Чифлик, долния паркинг на пещерата Орлова чука, паркинга на Ивановските скални църкви, паркинга под средновековен град Червен.

Интересен факт е, че община Русе припознава картата с велосипедните маршрути и използва нейната печатна версия за гръб на туристическата карта на град Русе, която се раздава безплатно и в голям тираж от ТИЦ Русе, разпространява се в местата за настаняване в града, както и по време на всички туристически изложения, на които община Русе участва със свой собствен щанд.

По-долу са описани тематичните маршрути с кратка характеристика и разяснение какво е състоянието им към 2019 г.

Тематични вело маршрути, разработени от сдружение Вело-Русе

1. Липник

Дължина: около 25 км, едnodневен

Възможно удължаване на маршрута: около 14 км

Ниво на трудност: средно

Терен: предимно по асфалтови пътища с леки наклони, малък участък по черен път

Начало/край: център на гр. Русе

Маршрутът излиза от град Русе по велоалеята по булевард „Липник“, достига село Николово, където навлиза в лесопарк „Липник“. След една хубава обиколка по алеите, маршрутът се връща обратно по дигата и поема по северния бряг на основното езеро „Николово“, след това покрай „Чифликото“ езеро и след помпената станция в началото на асфалтовия път поема рязко наляво с кратко изкачване до хижа „Здравец“. През затворения жп прелез и вилната зона „Касева чешма“ се връща обратно към Русе. Удължаване на маршрута е възможно, ако от лесопарк „Липник“ се продължи към с. Червена вода, оттам - по пътя Кубрат – Русе 5 км (внимание с по-натоварения трафик) към Образцов Чифлик и оттам - по асфалт да се достигне до хижа „Здравец“. Чрез удължението целият маршрут е по асфалтови пътища. *Шосето от Русе до село*

Николово, макар и само общински път, в определени часове на деня е натоварено. Шосето от затворения ж.п. прелез при вилната зона Касева Чешма до Русе е спокойно.

2. Природата около Нисово

Дължина: около 32 км, едnodневен

Възможно удължение: между 4 и 22 км

Ниво на трудност: средно

Терен: предимно по асфалтови пътища, възможно удължаване на маршрута по макадамов и черен път

Начало/край: село Нисово

Маршрутът следва малки асфалтови пътища с минимален трафик. От Нисово тръгва със стръмно изкачване по посока на село Сваленик покрай Батаклията – огромен горски масив, може да се видят някои диви животни. От Сваленик се продължава с изкачване към пътя Кацелово – Нисово и отново се връща в селото. Интересни места, които може да се посетят по пътя, са скалните църкви на около 2 км югоизточно от село Сваленик по посока с. Костанденец или скалният венец „Бялата стена“ северозападно от Сваленик на около 4 км по макадамов път. В село Нисово може да се видят посетителският информационен център на Природен парк „Русенски лом“, Нисовският скален манастир – на 5 км по черен път от селото срещу течението на река Мали лом, а също и да се дегустират местни вина в Нисовската винарна в центъра на селото. *Маршрутът е подходящ за хора, отседнали в селото.*

3. Лесопарк „Бяла“

Дължина: около 15 км, едnodневен

Ниво на трудност: лесно

Терен: асфалтови и земеделски пътища без сериозни изкачвания

Начало/край: жп гара Бяла - Лесопарк „Бяла“

До жп гара Бяла може да се пътува с влак. Оттам се поема към „Лукойл“ на главния път Русе - Велико Търново, но се продължава по земеделски пътища в близост до река Янтра, като се заобикаля изкачването, което главният път прави. След достигане на моста на Кольо Фичето се влиза в град Бяла, минава се покрай музея на Руско-турската освободителна война и се хваща пътят към Лесопарка. От края на града до крайната цел са не повече от 5 км по приятен натоварен път. В края на пътя има приятно заведение в гората, а оттук се разделят доста пътечки и малки пъчета, чакащи да бъдат изследвани. *Да се внимава при пресичане на главния път Русе – Велико Търново! При посещение на моста на Кольо Фичето, се минава два пъти по кръговото кръстовище до главния мост над Янтра.*

4. Поречието на Янтра и Дунав

Дължина: около 83 км, двудневен или тридневен (проходими към момента са около 45 км до село Батин преди Русе), като за нощувка трябва да се предвидят и палатки

Ниво на трудност: средно

Терен: асфалтови и земеделски пътища с няколко изкачвания до максимум 100 м

Начало/край: жп гара Бяла - гр. Русе

Маршрутът поема от жп гара Бяла или от град Бяла. До Ценово може да се стигне по два начина: основен - по главния път към Ценово, и обиколен, но по-живописен – покрай моста на Кольо Фичето, селата Стърмен и Долна Студена, като този вариант се движи по-близо до р. Янтра. След Ценово се поема по асфалтовия път към с. Белцов и Беляново като до Белцов може да се хване и макадамовия път покрай Янтра отново (живописен, но може да има частично обрасване). В село Беляново има подходящо място за бивакуване до висящия мост (тук бивакуват почти всички водни походи с каяци по Янтра). В центъра на селото има магазин и чешма. На следващия ден се продължава към Кривина, като оттук до Батин вече се следва Дунав. Над село Батин, точно над реката, има също подходящо място за бивакуване и близост до чешма. *След Батин обаче маршрутът към момента има все още непроходими места (предвижда се в проекта на областната стратегия за туризъм да се почисти, но няма предвиден срок).* Отсечката Стълпище - село Мечка - село Пиргово по шосето е приятна и спокойна, като след това при 9-ти километър (обръщало на автобусите) пресичането на главното шосе Русе - Бяла и ж.п. линията трябва да става с много повишено внимание! Може да се мине безопасно под шосето и линията по изоставен ж.п. подлез (за около 200 метра велосипедът трябва да се бута). До града се стига по успореден на главния асфалтов път без трафик.

5. Русенски лом - каньони и средновековни културни центрове - вариант 1

Дължина: около 41 км, едnodневен

Ниво на трудност: средно до натоварващо

Терен: асфалтови и земеделски пътища с няколко изкачвания до максимум 100 м

Начало/край: гр. Русе - жп гара Иваново

Маршрутът тръгва от гр. Русе по посока село Басарбово по поречието на река Русенски лом през кварталите „Средна кула“ и „Долапите“. След преминаване покрай Басарбовския скален манастир, продължава се покрай изоставени рибарници, след което пътя преминава в черен и се достига до село Красен. След това само по черен път и по път покрай обработваеми ниви се стига до следващото село Божичен, но оттук до Ивановските скални църкви пътят покрай реката е много обрасъл и е по-добре да се мине по асфалтовия път от село Иваново към Скалните църкви (от Божичен има кратък

черен път, който засича шосето). Оттам да се направи спускане до Скалните църкви по „официалния път“. След посещение на църквите и местността следва връщане по асфалта до жп гара Иваново. *Черните пътища в този участък на река Русенски лом също обрасват, но се чистят редовно – един до два пъти през годината, тъй като по тях минават трасетата на Дунавски триатлон през юни и ултрамаратона Canyon Creek през месец ноември.*

6. Русенски лом - каньони и средновековни културни центрове - вариант 2

Дължина: около 80 км, двудневен

Ниво на трудност: средно до натоварващо

Терен: по асфалтови и земеделски пътища с няколко изкачвания до максимум 100 м

Начало/край: гр. Русе - жп гара Две могили

Този маршрут надгражда предишния, като подходящо място за нощувка е както къща за гости „Кладенеца“ в село Иваново, така и някоя от къщите за гости или хотелчета в село Кошов, отстоящо на 6 км от Иваново по посока Червен. След село Кошов пътят навлиза в долината на Черни лом, като на места може да е малко обрасъл, но като цяло е проходим. След около 8 км се достига до средновековния град Червен - една от най-добре запазените крепости от времето на Втората българска държава. Оттук по поречието нагоре по поречитето на Черни лом е трудно и много обрасло. Продължава се по асфалтовия път към Две могили, като преди градчето се хваща по малък асфалтов път наляво към пещера „Орлова чука“. От нея има маркирана пътека/черен път около 2 км до село Пепелина. След него се преминават още 6 км предимно изкачване до Две Могили. Вариант за директно достигане до Две могили без обиколката през Орлова чука също е възможен.

В този маршрут се избягва участъка от Ивановските скални църкви към Кошов по левия бряг на реката, тъй като половината от него е непроходим. Известном време след разработването на маршрута и благодарение на поредица от почиствания, вече има вариант за стигане от Ивановски скални църкви до местността Смесите по десния бряг на реката и частично по пътека след пресичане по дървени мостчета на Бели и Черни лом да се стигне до скални комплекс Грамовец, намиращ се на левия бряг на река Черни лом, откъдето по черни пътища може да се стигне до Кошов.

7. По живописни пътеки около Черни и Бели лом

Дължина: около 117 км, тридневен

Ниво на трудност: средно

Терен: асфалтови и земеделски пътища с няколко изкачвания до максимум 100 м

Начало/край: гр. Русе

И тук се следва трасето до Ивановските скални църкви по описания вариант в маршрут 5 с възможна нощувка в село Божичен или в Иваново. След това се пресича Русенски лом

при паркинга на Скалните църкви и се продължава по живописен черен път покрай редица други скални църкви, минава се покрай Смесите – мястото на сливане на Бели и Черни лом към Нисово, като разстоянието от паркинга при Скалните църкви до Нисово е около 14 км. Има възможност за посещение на Нисовския скален манастир по долината на Мали лом (10 км общо отиване и връщане), винарната, както и посетителския център на природния парк. В Нисово също има възможност за нощувка. Оттук се продължава по асфалтовия път, който се изкачва към ловен дом „Батаклията“, но при достигане на горския масив със същото име, се тръгва от дясната му страна по черен път, който след известно време извежда на асфалта от село Сваленик към Писанец. В село Писанец има също къщи за гости, както и малка музейна експозиция. На следващия ден се продължава по черния път покрай Бели лом, но след около 4 км долината се изоставя, тъй като става прекалено обрасла, и по страничен каньон в ляво и през полето се излиза на панорамен макадамов път за гр. Ветово. От Ветово само по асфалтови пътища през селата Семерджиево и Червена вода се стига обратно в Русе.

8. Манастирски обители „Св. Марина“ и „Св. Петка“

Дължина: около 72 км, двудневен

Ниво на трудност: средно

Терен: предимно по асфалтови и макадамови пътища без стръмни изкачвания

Начало/край: жп гара Две могили - жп гара Бяла

Тръгва се от жп гарата на Две могили, като вариантите за достигане на първата цел живописното село Широково са два - по стария полски път, който слиза директно в Широково (**не се препоръчва за мокро време**) или по асфалтовия път към Пепелина и Острица. Продължава се по посока село Кацелово, но на разклона за с. Каран Върбовка се поема надясно към селото и манастира „Св. Марина“. Оттук се продължава към селата Помен и Баниска, покрай язовир „Баниска“ и с. Копривец. Маршрутът продължава към Копривецкия манастир „Св. Петка“, село Дряновец и лесопарка „Бяла“, където се включва към маршрут 3. През гр. Бяла и моста на Кольо Фичето отива към жп гара Бяла. *Допълнение: пътят от село Широково директно към Баниска по долината на река Баниски лом също е много живописен, с чешмички и минимален автомобилен трафик. Този маршрут е подходящ също за хората, живеещи в община Бяла, Борово или Две могили.*

9. Православни обители в Поломието

Дължина: около 123 км, дву- или три-дневен

Ниво на трудност: средно

Терен: предимно по асфалтови и черни пътища с някои изкачвания до 100 м

Начало/край: гр. Русе - жп гара Борово

Този маршрут припокрива маршрути 7 и 8 в някаква степен, като ги надгражда и обединява в общата тема за обиколка на православните обители в цялото Поломие, включително Басарбовския, Ивановския и Нисовския скални манастири. Следвайки маршрут 7 до село Нисово се продължава по асфалтовия път до голямото село Кацелово. Оттук по посока Каран Върбовка, манастира „Св. Марина“, Копривец и манастира „Св. Петка“ се продължава през село Пет кладенци към ж.п. гарата на град Борово. Възможности за нощувка има в селата Божичен, Нисово, Острица (5 км в страни от маршрута) и Пет Кладенци.

10. Защитена местност „Калимок - Бръшлен“

Дължина: около 97 км, двудневен

Ниво на трудност: средно

Терен: предимно по асфалтови и земеделски пътища без сериозни изкачвания

Начало/край: гр. Русе

След кръговото кръстовище при Дунав мост, маршрутът поема към гр. Мартен, като се движи поглавното шосе (*има успоредна на шосето стара пешеходна и вело алея, стигаща до КТМ, която към момента е обрасла, но при добра воля на областната администрация, тя може да бъде изчистена и да се ползва*) и по вътрешния път продължава за Сандрово. Оттук до село Ряхово има неясноти относно проходимостта по дигата на Дунав, затова частично се преминава и по полски и земеделски пътища между Дунав и главния път Русе - Силистра. В село Ряхово има чудесно рибно ресторантче на брега на реката. След това се продължава по асфалтов път по дигата към защитената местност Калимок - Бръшлен. Тук могат да се наблюдават множество птици. Наближавайки село Бръшлен маршрутът излиза от поречието на Дунав и тръгва на юг към селото. Тук има новоизградена база за настаняване. След това се преминава през селата Голямо и Малко Враново, град Сливо поле, по малък асфалтов земеделски път се стига отново дигата на Дунав и оттук отново към Сандрово, Мартен и Русе. *Маршрутът не е популярен, търсен е вариант за кръгов маршрут с начало и край – град Русе, като същевременно максимално да се избягва движение по главния път Русе – Силистра. Дигите покрай Дунав около Ряхово на места са асфалтирани и идеални за колоездене, но на места са непроходими и се преминава по полски пътища.*

Туристически услуги по маршрутите

Предлагането на туристически услуги по маршрутите е за съжаление доста скормно. Места за настаняване има в селата в Поломието, както и в общинските центрове Две могили и Иваново, средно по една или две. В голяма част от селата извън Поломието къщи за гости липсват. В общинските центрове Ветово, Сливо поле и Борово места за

настаняване не са известни. Хотелско настаняване има в градовете Русе и Бяла, където разнообразието е значително. По един хотел има в селата Кошов, Нисово и Мечка (и трите попадат в община Иваново). Нощуване в туристически хижи е възможно само на няколко места, като повечето са в околностите на град Русе – хижа Приста, намираща се в западен парк Приста, хижа Алпинист до село Басарбово. Хижите Здравец и Минзухар са в ремонт и се очаква до края на 2020-та година да започнат да предлагат нощувки. Една единствена действаща хижа има в Поломието по-далеч от областния център Русе и това е хижа Орлова чука, която се стопанисва от община Две могили и където само по предварителна заявка може да се осъществи нощувка. Интересно настаняване представлява комплексът в село Бръшлен, община Сливо поле, изграден в бивше училище, който се стопанисва от кметството на селото и където също по предварителна заявка може да се осъществи нощувка.

Места за хранене извън областния център също има малко. В общинските центрове има малки заведения от типа „Скара и сандвичи“, но във всички тях има работещи магазини за хранителни стоки. Ресторанти могат да се намерят в град Бяла и град Две могили. В селата в Поломието една част от къщите за гости предлагат храна само за клиентите, които нощуват там. Места, където може да се хапне пътъом с колелото и без предварителна заявка има в селата Нисово и Кошов, както и във винарския комплекс над село Мечка. В селата извън Поломието няма налични заведения за хранене. По някои от маршрутите може да се посетят винарни и да се дегустират местни вина. Най-известните места са в село Нисово и край село Мечка, както и в град Русе.

Водачески услуги по маршрутите се предлагат в много ограничен кръг, като почти всички водачи живеят в град Русе. Туристическите дружества ТД Приста и СТПД Академик, както и русенският клуб за пътешествия Бяла Звезда могат да осъществят такива услуги посредством своите членове, които активно се движат с колела по маршрутите, но професионални услуги на водач с колело се предлагат от единици.

Периодични събития

Събития с редовен характер, които ползват някои велосипедни маршрути, има различни и те са от съществено значение за популяризирането им, както и за ежегодната поддръжка и тенденцията е, че тези събития се увеличават. Тук са изброени някои по-популярни такива:

- Вело походи, организирани от сдружение Вело-Русе. Тези походи имат за цел както да популяризират определен маршрут около град Русе, така и да консолидират и сплотят вело-общността, но също така и да въздействат на местните власти за изграждане на вело алеи, поддръжката на някои основни вело направления и развиване като цяло на велосипедна култура. Тези походи са почти ежегодни и са в няколко направления – Русе

- село Николово – Образцов Чифлик – хижа Здравец – местност Касева Чешма, Русе – Кв. Средна кула – Басарбовски манастир и др.
- Крос походи и мероприятия, организирани от СТПД Академик в Поломието. Кампанийно и не винаги ежегодно, но дружество Академик организира и разработва маршрути в района на селата Табачка, Червен и Кошов в Поломието.
- Ултрамаратонът Canyon Creek – изключително успешна инициатива, която се провежда в последните три години, уверено набираща почитатели и спонсори. За 2019-та година е имало почти 500 участника от цялата страна. Маратонът има 4 бегачески дисциплини и една велосипедна стартираща от Басарбовския манастир и обикаляща почти цялата територия на ПП Русенски лом. Събитието се провежда през месец ноември, като около месец и половина преди това стартира подготовката и почистването на трасетата.
- Природния триатлон Соболен Дунав се е провел един път през лятото на 2019-та година като съвместна инициатива на ТД Приста и WWF България по случай международния ден на река Дунав – 29.06. В него съществена част е преминаването на около 45 км с колело по трасе от Русе през селата Басарбово, Красен, Божичен и Мечка до курортната местност Стълпище, от където участниците продължават обратно към Русе по река Дунав с каяк. В първото събитието взеха участие около 70 човека, като инициативата ще се развива в бъдеще и през 2020-та година може да бъде запазено същото трасе или да бъде надградено с по-подходящо.
- Дунав Ултра е едно уникално спортно събитие, което набира все повече почитатели и медийна популярност. Провежда се през лятото и представлява скоростно преминаване на целия Дунавския веломаршрут в България от изключително подготвени и тренирани участници. В рамките на втория ден от събитието се преминава през област Русе, като в Русе винаги има почивка за участниците и съпорт от различни местни организации, както и община Русе.
- Вело походи на приятелски или клубен принцип, организирани от активисти на ТД Приста се случват също често, като изяви водачи и организатори са събирали между 5 и 25 участника за походи между 1 и 4 дни.

Оценка и потенциал за развитие

Проблеми на предлагането

Като цяло маршрутите не са трудни за опитни велосипедисти. Денивелациите, които се изкачват или спускат, са средно до 100 метра, тъй като това е височината между полетата и долините на реките. В по-дългите маршрути с натрупване на изкачвания и спускания, общата денивелация може да стигне до 300-350 метра. Там където има стръмни участъци, то те винаги са кратки. Повечето маршрути са открити, кара се извън сянка. Изключение правят някои участъци от Поломието и поречието на Дунав, но като цяло при слънчево време трябва да се внимава с високите температури. Горещите дни на юни и юли може да са за някои хора неподходящи за каране на колело.

Проблем е наличието на питейна вода. Малко на брой крайпътни чешми има в областта. Карстовите извори в Поломието са много малко и все по-трудно откриваеми. Някои по-малки села не разполагат с магазини, като например Нисово и Пепелина, и всеки трябва да е подготвен с разумно количество течности за избрания велосипеден маршрут. По черните пътища в Поломието през лятото може има висока трева, коприва, драки, трънки и други бодливи храсталаци, за това е добре да имаме подходящо облекло. В топлите месеци също има и комари, като всяка година количествата комари са различни, но репелент е необходим винаги. Той също гони и кърлежите. В района има малко басейни, където човек може да се разхлади – в Русе, село Красен, Две могили. Река Русенски лом е неподходяща за къпане поради силното си течение и тинестия бряг.

Така описаните веломаршрути използват в максимална степен капацитета на проходимост на пътищата в природния парк Русенски лом и като цяло в Поломието. Множество са отсечките с висока степен на атрактивност, които са напълно непроходими дори за пешеходец. Това са накратко следните участъци:

- Ивановски скални Църкви към Манастира Грамовец (посока Кошов) по левия бряг на Русенски лом;
- Голям Нисовски манастир до природна забележителност Бялата стена – 4 километров участък по течението на Мали лом в остечката между селата Нисово и Сваленик
- село Нисово – село Писанец по река Бели лом – около 15 км по реката, които попадат в ловния резерват Батаклията и така и така не са подходящи за туристи;
- по Бели лом на 4 км след село Писанец посока Ветовските рибарници проходимостта свършва;
- след село Червен по река Черни лом към село Табачка и от село Табачка до село Пепелина също е невъзможно да се мине с колело. Има пешеходен маршрут от Червен през Табачка (покрай Водната пещера) и оттам до Орлова чука, който е маркиран от СТПД Академик и следва по-високите части извън долината на реката, но не е подходящ за колело.

Проблеми на търсенето

Поради липса на данни не може числено и ясно да се посочи използваемостта на велосипедните маршрути в област Русе. По общи наблюдения най-популярен и времево използваем маршрут е този по трасето на Евровело 6. Пътните отсечки на пътуващите по него обаче са такива, че в масовия случай тези туристи нощуват само веднъж на територията на област и именно в град Русе, където има разнообразие от хотелско настаняване. Повечето хотели, с които е разговаряно, твърдят, че при тях често нощуват малки групи – 1 до 4 души с колела. Тези туристи, които в 99 % от случаите са чужденци рядко се отбиват от маршрута, за да посетят някой

от туристическите обекти в Поломието – Ивановски скални църкви, крепостта Червен или Басарбовския манастир.

Наблюдават се също така спорадични посещения на организирани групи от Румъния, предимно от вело клубове на град Гюргево, които едновременно без нощувка практикуват велосипеден туризъм в околностите на Русе. Румънските туристи са номер едно по посещения в България през последните години и потенциалът за развитие на този пазар специално за област Русе все още тлее. Голяма част от румънците, пътуващи в България, минават през Русе, а голяма част от тях търсят възможности за кратки еднокдневни или уикенд приключения. За това е необходима повече реклама на маршрутите, както и вело маркировка, и не на последно място – редовна поддръжка на проходимостта на атрактивните маршрути в по-дивата природа.

На вътрешния пазар липсва критична маса от активни и амбицирани хора, които редовно да обхождат района, да има множество инициативи и да има едно достатъчно голямо ядро от велосипедисти, които да поддържат и развиват района на едно подобаващо европейски ниво. Населението е предимно застаряващо и слабо интересуващо се от туризъм и приключения.

Обобщение на проблемите и възможности за развитие

Проблемите пред използваемостта на маршрутите са не малко, но за целите на настоящата стратегия могат да бъдат открити няколко:

- Районът около Русе и по поречието на река Дунав се конкурира с много други маршрути в страната – в Родопите, Странджа, парк Българка, Желязната завеса и много много други
- Вело маркировка в района липсва с много малки изключения;
- Слабо предлагане на услуги по настаняване и хранене;
- Основният туристически сезон за приключения – лятото тук в температурно отношение е неподходящ. Горещо и влажно е покрай реките, както и в определени години има много комари;
- Проходимостта на атрактивните маршрути в Поломието, там където пейзажите имат истинска туристическа и приключенска стойност и където се намират основните обекти за Посещение – Ивановски скални църкви, средновековен град Червен, пещерата Орлова чука и други, е твърде непостоянна, като нкъде не може да се намери реална актуална информация за тези маршрути в интернет.

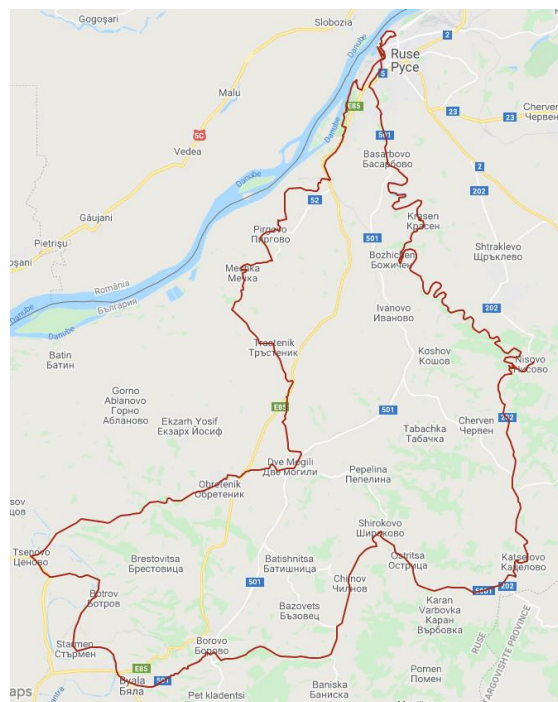
Трудно е да измисли панацея или общо решение за цялостно разработване на велосипедните маршрути, тяхната поддръжка във времето и реклама. Необходимо е разбиране и желание от страна на местните власти и органите, от които зависи тези маршрути да ги има на терен, да бъдат винаги в добро проходимо състояние, почистени, информационно обезпечени. Нужно е да се набляга на икономическия ефект, който тези маршрути могат да окажат на района и на местните общности. Такива срещи с местните власти са провеждани от членове на сдружение на Вело-Русе, но нещата са динамични и хората често се сменят след местни избори. Нужно е настоящата стратегия да бъде приета от всички заинтересовани страни, нейни аспекти да залегнат в областната стратегия за туризъм, както и в общинските планове за развитие, да се

набележат конкретни мерки, които са изпълними във времето и които не могат да бъдат спирани от една или друга община заради липса на финансиране или липса на воля. Нужно е да се работи на всички нива за това велосипедната култура на населението да се повишава, нуждата от безопасни и атрактивни трасета естетически да расте и да се формира общност от активисти на всички равнища за това маршрутите да бъдат на ниво и да са видими на велосипедната карта на България и Европа.

Регионален велосипеден маршрут Реки на времето

Определяне на регионален велосипеден маршрут като туристически продукт

Оценката на велосипедните маршрути в област Русе и разработените от сдружение Вело-Русе 10 тематични маршрута са основа на предложение за кръгов велосипеден маршрут с дължина около 185 км. Целта на маршрута е да съчетае природните и културни забележителности в единен туристически маршрут под марка (бренд), която да носи характеристиките на областта в разпознаваем и отличителен продукт. Вдъхновение за предложението е наличието на няколко реки в област Русе – всяка от тях със собствени ландшафти, достъпни за велосипедисти участъци с вече развити или потенциални за развитие обекти за посещение и услуги. Реките Дунав, Янтра и Русенски Лом и преди са били обект на разработка с проект на общини с името „Реки на времето“, което възприема и настоящата стратегия. Стъпвайки на вече позната концепция, велосипедният маршрут обединява усилията на местните общности и заинтересовани страни в конкретен продукт, който може да бъде популяризиран за целите на местни и чужди велосипедни туристи.

Фигура 1 Регионален маршрут Реки на времето

Велосипедният маршрут „Реки на времето“ започва от град Русе. Като център на областта и основна точка за лесен транспортен достъп, както от страната, така и от чужбина чрез воден, въздушен, автомобилен и железопътен транспорт, Русе е естествена стартова точка. В източна посока се преминава през селата Пиргово, Мечка, Тръстеник до град Две могили. Оттук маршрутът използва утвърденото трасе на Евро Вело 6 през с. Обретеник до Ценово. В този първи участък акцент е река Дунав, покрай която се минава най-близо в района на гр. Русе и Западен парк „Приста“. Велосипедистите могат да се отклонят от с. Пиргово или от с. Мечка в посока р. Дунав, за да достъпят местни забележителности, гледки към реката или места за хранене и настаняване. След с. Ценово маршрутът продължава по р. Янтра през с. Долна Студена и с. Ботров до гр. Бяла. Тук туристите също имат възможности за отклонения по поречието на реката. От гр. Бяла се продължава през Борово, Чилнов, Острица и Кацелово до Нисово. Водещо

за избора на маршрут сред няколко възможности е малката денivelация покрай реките в Поломието. С. Нисово е ключова точка в района, като едно от основните населени места на територията на ПП „Русенски Лом“. Нисово разполага с места за настаняване и важни забележителности в близост. Велосипедният маршрут продължава в най-живописния и предизвикателен участък, където туристите са най-близо до запазена естествена и ценна природна среда в непосредствена близост до десния бряг на река Русенски Лом. През селата Красен и Басарбово се достига до град Русе.

Определяне на пространствени зони за планиране

Пространственото планиране на велосипедния маршрут „Реки на времето“ може успешно да се възползва от концепцията „Зелени пътища“ (Greenways) като комбинира ползването от велосипедисти с пешеходен туризъм, конен туризъм и други форми на устойчив туризъм в участъците в които това е възможно и желано. Това изисква прилагането на няколко метода:

- Определяне на секции с необходимите качествено различни елементи на инфраструктурата. По велосипедния маршрут ясно се различават пространствени участъци в естествена, земеделска или градска среда. Разграничаването на участъците и начина на ползването им ще предопредели бъдещите усилия за адекватна настилка, маркиране и поддръжка на маршрута.
- Зониране. Определянето на зони е най-необходимо в участъците на преминаване в естествена среда и защитени територии. Зонирането гарантира защитата на наличните ресурси, чрез определяне на достъпа и отговорността на ползвателите и управителитена съответната зона.
- Наслояване на функции на територията. Велосипедният туризъм е само един от многото видове туристическо ползване на всеки Зелен път (greenway). Предварителното им определяне ще позволи открояването на възможни конфликти и приоритизиране на ползването в съответни участъци. Наслояването на функции ще очертае многообразието на видовете ползване и ще позволи приемственост на отговорностите, както и свързаност и непрекъснатост на маршрута. Различните слоеве ще позволят открояването на важни точки на кръстосване на туристически потоци, а с това и внимателното им преразпределяне и осигуряване на точните удобства за всеки вид туризъм. Така съоръженията, обслужващи различни функции, биха могли да бъдат добре поставени и добре управлявани, като със своя дизайн (материали, цветове, форми) се вписват възможно най-добре в пейзажа.

Чрез тези методи на планиране, може да се определи най-благоприятното и справедливо ползване на територията. По-голямата част от маршрута разбира се ще остане за свободно ползване. За ограничени участъци, например отклонения за достъп до забележителности, ценни природни територии и др. достъпът може да бъде ограничен във времето (например размножителен сезон на ценни видове), да се наложат такси, ограничения във видовете потребители (например съоръжения за деца или хора с увреждания) или комбинация от ограничения.

Определяне на план за развитие на велосипедния маршрут

Макар, че велосипедният маршрут „Реки на времето“ използва съществуващи асфалтови, полски и черни пътища, е необходимо внимателно предвиждане на бъдещото използване на територията. Пространственото планиране на този екотуристически велосипеден маршрут е наложително, тъй като Дунавският район се намира в обсега на Пан-Европейския екологичен коридор. На първо място развитието на маршрута трябва да бъде съобразено чрез всички предстоящи процеси на планиране на територията. Възприемането на концепцията за този туристически продукт от общините в област Русе е ключово. Една от първите стъпки е включването му в общинските и областни стратегии за развитие, като и стратегии за развитие на туризъм при периодичната им актуализация. На следващ етап е необходим преглед на градоустройствените процедури на общините и включването на велосипедния маршрут във всички относими документи за пространствено развитие и ландшафтно планиране. Много важни сред тях са устройствените планове на общините, където наличието на велосипеден маршрут трябва да бъде отчетено. Необходимо е специалистите участващи в планирането да проучат и отбележат натовареността с трафик на пътищата от общинската и републиканската пътна мрежа по които преминава велосипедният маршрут. На база на определени целеви туристически потоци може да се направи преценка за необходимостта от инвестиции в дадени пътни участъци, така че да се осигури безопасността на велосипедистите с подходяща инфраструктура. Отделно внимание трябва да се отдели на преминаването на маршрута през населените места. Особено предизвикателно е уреждането на безопасна велосипедна инфраструктура на входовете и изходите от град Бяла, Две могили, с. Басарбово и разбира се гр. Русе. Изборът на пътища по които да премине „Реки на времето“ е основан на оценката на велосипедните маршрути в област Русе, така че да може да бъде използван в настоящото състояние и вид на инфраструктурата. Освен за безопасността на велосипедистите, експертите по планиране трябва да се погрижат входните и изходни точки да придобият приветлив вид, с ясна, разпознаваема и видима маркировка. Вземайки предвид всички фактори в хода на планирането и въз основа на нормативните изисквания, маршрутът може да претърпи промени в някои участъци, като се предвиди преминаване по различни пътища или улици. В процеса на пространствено планиране трябва да осигури компромис между заинтересованите страни с участието на местните общности, чрез прилагане на законодателството и принципите за устойчиво планиране и проектиране. Добра практика е велосипедният маршрут да има свой генерален план, който да отразява разположението и пространствените размери на изградената инфраструктура, както и естествените и създадени от човека ландшафтни зони, зонироването на различни функционални зони в зависимост от земеползването, както и режимите на различните дейности. В местата където велосипедният маршрут преминава през полски територии, е необходимо съобразяване със сезонните земеделски дейности, ловната дейност, като се предвиди подходящо обозначаване на маршрута и поддръжката му. В близост до защитени зони, както и при преминаването на маршрута на територията на Природен парк „Русенски Лом“, генералният план трябва да отчете възможно неблагоприятно въздействие на велосипедния туризъм и подходящи информационни и контролни механизми за предотвратяването му. Важно условие за успешен екотуристически продукт е спазването на рамката от международни и национални стандарти за защита и развитие на екосистемните услуги. В тази връзка не може да бъде допускан компромис с евентуално неблагоприятно

въздействие на планиран поток от велосипедни туристи, който може да допринесе за безпокойство на защитени видове животни, утъпкване или ерозия на ценни местообитания, или фрагментация на местообитания. Така генералният план гарантира възприемане на маршрута от различните заинтересовани страни и е инструмент за устойчиво управление на велосипедния маршрут.

Екосистемни услуги по протежение на регионален веломаршрут Реки на времето

Вземането на обосновани решения относно пространственото планиране на велосипедния маршрут се нуждае от прилагане на научен подход относно управлението и опазването на биологичното разнообразие и околната среда, териториалните политики относно земеползването, използването на местните ресурси, земеделието и др. Определянето на конкретни екосистемни услуги свързани с развитието на велосипеден и екотуризъм се основава както на данните от утвърдени мрежи от защитени територии, но е необходимо и да стъпи върху данни по определяне и картиране на екосистемни услуги свързани с конкретните типове екосистеми в областта.

Дефиниция на екосистемните услуги

Екосистемните услуги са всички ползи, които хората извличат от природата. Терминът е въведен от ООН през 2004 г., когато 1300 учени в продължениена 4 години са изготвяли „Оценка на екосистемите за хилядолетието“. В резултат на проучванията им екосистемните услуги са разделени в 4 категории:

Материални услуги - отнасят се до продукцията добита от екосистемите и директно използвана в производството или за лична консумация от хората. Сред тях жизнено важни са храната и питейната вода. Предоставянето на горива и суровини, напр. Дървесина от горските екосистеми също са важни материални услуги.

Регулиращи услуги - свързани с капацитета на екосистемите да регулират важни природни процеси и живото-поддържащи системи, чрез биогеохимични и биосферни цикли. Регулиращите услуги са прякото или косвено въздействие върху човешкото благополучие, като например регулиране на климатичните промени, водите и ерозията, пречистването на водата, регулиране на циклите на природните бедствия, опрашването и др.

Поддържащи услуги - създават условията необходими за предоставянето на всички други екосистемни услуги Те се различават от тях по това, че тяхното действие върху хората е косвено или много бавно Такива услуги са например, кръговрата на водата и хранителните вещества, почвообразуването, което пряко въздейства върху производството на храни и т.н.

Културни услуги - са нематериалните ползи, които хората извличат от екосистемите под формата на наслада от красивата природа, културно и материалното наследство. Към тях попадат и интелектуално и духовно вдъхновение, чувство за принадлежност към определено място,

удоволствието от рекреационни дейности и всички възможности за активен туризъм близо до природата, включително формите на екотуризъм.

Екосистеми под обект на защита по регионален веломаршрут

В Област Русе се намират 6 зони от мрежата НАТУРА 2000 – от тях 4 са зони по директивата за местообитанията и 2 зони по директивата за птиците. Опазването на зоните и обитаващите ги видове от флората и фауната са пряко свързани с реките преминаващи през областта – река Янтра, реките от Поломието и река Дунав. Зоните включват както речните корита и прилежащите брегове, така и населените места с транспортно-комуникационната мрежа между тях, която е основа за развитието на велосипеден туризъм.

Таблица 1 Списък на защитени зони от мрежата НАТУРА 2000 в Област Русе по велосипедния маршрут или в близост до него

Населено място	Код на защитена зона	Име на защитена зона	Тип на защитена зона
Батин	BG0000232	Батин	Защитена зона по директивата за местообитанията
Батин	BG0000204	Рибарници Мечка	Защитена зона по директивата за птиците
Бяла	BG0000231	Беленска гора	Защитена зона по директивата за местообитанията
Бяла, Ботров, Стърмен	BG0000610	Река Янтра	Защитена зона по директивата за местообитанията
Острица, Чилнов, Широково, Кацелово, Нисово, Красен, Божичен, Басарбово, Иваново, Русе	BG0000205	Ломовете	Защитена зона по директивата за птиците
Острица, Чилнов, Широково, Кацелово, Нисово, Красен, Божичен, Басарбово, Иваново, Русе	BG0000608	Ломовете	Защитена зона по директивата за местообитанията

Всички дейности от икономическия живот в зоните са отчетени и категоризирани във формуляр на всяка зона, като е посочено дали имат положително или отрицателно въздействие, дали то е ниско, средно или високо и т.н. По-долу е дадена неизчерпателна извадка с типовете дейности, които могат да имат въздействие върху видове или местообитания като резултат от ползването на маршрута за велосипеден туризъм, облагородяване на маршрута, както и неблагоприятно поведение на ползвателите. Извадката представлява кодове на дейностите с тяхното описание, така както са изредени в стандартен Натура 2000 формуляр за зоните.

Таблица 2 Списък на типовете заплахи свързани с велосипеден туризъм в защитени зони Натура 2000

D01	Пътища, пътеки и релсови пътища
D01.01	Пътеки, писти, велосипедни алеи
D01.02	Пътища, шосета

D01.05	Мост, виадукт
D01.06	Тунел
D03.01.02	Пирсове / туристически пристанища или пирсове за отдих
D05	Подобрен достъп до обекта
E04	Конструкции, сгради в пейзажа
E06.01	Разрушаване на сгради и построени от човека конструкции
E06.02	Възстановяване, реновиране на сгради
F03.02	Улов и преместване на животни (сухоземни)
F03.02.01	Събиране на животни (насекоми, влечуги, земноводни)
F04.02	Събиране (гъби, лишей, горски плодове и др.)
F05.06	Отстраняване за колекционерство

Целта на извадката е да послужи за конкретизиране на възможното отрицателно въздействие от развитието на велосипеден и екотуризъм във и близо до зоните от мрежата НАТУРА 2000 в Област Русе. Наличието на дейности с потенциално отрицателно въздействие е в основата на търсенето за подходящо финансово овъзмездяване след оценка на съответните за зоната екосистемни услуги. Степента на налично или очаквано въздействие също трябва да е предмет на оценка и зависи най-вече от популярността на велосипедния туризъм в областта, туристическите потоци, които генерира, както и от сезонното им разпределение.

Известно от практиката е, че постоянният туристически поток не оказва значимо безпокойство върху популациите, дори в размножителен период. Спорадичните, разпокъсани във времето посещения обаче, могат да имат крайно неблагоприятно въздействие до степен изоставяне на малките, напускане на местообитанието и др. Във всички случаи оценката на въздействие на туристически дейност в защитени зони трябва да се извършва професионално и със съдействието на компетентните органи по опазване на околната среда. В чувствителни природни местообитания водещи при планирането на туристически дейности са препоръките на специалистите по опазване на биоразнообразието.

Таблица 3 Списък на защитени територии обявени съгласно Закона за защитените територии в Област Русе по протежението на велосипедния маршрут или в близост до него

<u>ДИКИЛИ ТАШ</u> Категория: Природна забележителност Местоположение: Област: Русе, Община: Иваново, Населено място: с. Мечка
<u>ДОЙЧОВ ОСТРОВ</u> Категория: Защитена местност Местоположение: Област: Русе, Община: Борово, Населено място: с. Батин
<u>НАХОДИЩЕ НА ОБИКНОВЕН СЛАДНИК</u> Категория: Защитена местност Местоположение: Област: Русе, Община: Ценово, Населено място: с. Белцов
<u>ОРЛОВА ЧУКА</u> Категория: Природна забележителност Местоположение: 1. Област: Русе, Община: Две могили, Населено място: с. Пепелина 2. Област: Русе, Община: Иваново, Населено място: с. Табачка

РУСЕНСКИ ЛОМ Категория: Природен парк

Местоположение:

1. Област: Русе, **Община:** Ветово, **Населено място:** с. Писанец

2. Област: Русе, **Община:** Иваново, **Населено място:** с. Иваново, с. Кошов, с. Нисово, с. Сваленик, с. Табачка, с. Червен, с. Щръклево

СТЪЛПИЩЕ Категория: Защитена местност

Местоположение:

Област: Русе, **Община:** Иваново, **Населено място:** с. Мечка

Най-общо типовете екосистеми по протежението на велосипедия маршрут са горски, водни, земеделски и тревни. Точната им типология съгласно научна номенклатура е обект на редица проекти и дейности за картиране и оценка на състоянието на екосистемите и техните услуги, като се ползват данни за биологичното разнообразие. В периода 2015 – 2017 г. за територията на страната, намираща се извън екологичната мрежа НАТУРА 2000, създадена изходна база данни в референтната времева рамка на полевите сезони 2015-2016 г. посредством седем проекта, които извършиха картиране и оценка на девет основни типа екосистеми в рамките на програмата BG03 „Биоразнообразие и екосистемни услуги“, финансирана от финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. В тези проекти участваха голям брой учени от институтите на БАН, различни ВУЗ и специалисти от държавни институции (МОСВ, МЗХГ) и неправителствени организации, като водещи в изпълнението на проектите бяха МОСВ, ИАГ-МЗХГ, ИБЕИ-БАН, ИГ- БАН, СУ „Климент Охридски“. Успешното екосистемно управление, като част от политиките, плановете и проектите за развитие, свързани с благосъстоянието на хората (UNEP, 2014), обаче, изисква идентифициране на дългосрочни тенденции на развитие на екосистемите. Оценка и картиране на екосистемите и екосистемните услуги е важна предпоставка за създаване на изходна база за оценяване на настъпили промени в състоянието на екосистемите и осигуряването от тях екосистемни услуги с течение на времето.

Таблица 4 Гори – материални екосистемни услуги

Вид	Описание	Географски обхват	Ползватели
Храна	Диви плодове, гъби, билки; дивеч	Всички гори на територията	Населението на 5-те общини; предприятия за събиране и преработка на недървесни горски продукти; външни туристи; ловци; ловни сдружения, местни посетители
Материали	дървесина	Гори за дърводобив	Дърводобивни предприятия; Предприятия за производство на мебели, и др.
Материали	Ароматни и медицински растения;	Всички гори	Населението на 5-те общини; берачи на ароматни и медицински растения; туристи;
Енергия	дърва за огрев	Насаждения стопанисвани за добив на дърва за огрев	Население на 5 общини, производители на пелети и др.

Таблица 5 Гори – регулиращи и поддържащи услуги

Вид	Описание	Географски обхват	Ползватели	Доставчици
регулация на потоците: води, въздух и твърди вещества	Регулация на оттока; на микроклимата; защита от ерозия	Всички гори и особено онези със защитно-екологични функции	Земеделци и животновъди; населението на 5 общини; ВиК дружества	ДГС и стопани на частни гори
Поддържане на физичните, химични и биологични условия: качество на водите, почвите, въздуха	Пречистване на водите; поддържане на почвите, климата и качеството на въздуха, улавяне на въглерод	Всички гори особено онези със защитни функции	Населението на 5-те общини; селски стопани, туристи и туристически фирми, болници; ВиК дружества	ДГС и стопани на частни гори
регулация на биотичната среда: поддържане на жизнения цикъл, биоразнообразието; борба с вредители и болести	Опашване, дисперсия на семената, поддържане на популациите; Механизми на биологичен контрол	Всички гори особено гори с висока природна стойност	Земеделци и животновъди; дърводобивни и дървообработвателни предприятия	ДГС и стопани на частни гори

Таблица 6 Гори – културни услуги

Вид	Описание	Географски обхват	Ползватели	Доставчици
Физически и емпирични взаимодействия	Екотуризм: наблюдения на (горски) птици, алпинизъм, пешеходен туризъм; велосипеден туризъм рекреация	Екопътеки; велосипедни маршрути, гори, особено с рекреационни функции, и с висока природна стойност	Туристи; населението на 5 общини; спортни клубове; туристически клубове; сдружение Вело-Русе	ДГС Бяла, ДЛС Дунав, стопани на частни гори, 5 общини
Информация и знания	Научни: дендрология, консервационна биология; Образователни: предмет на програми и литература за горското стопанство и дивата природа	Всички гори особено онези с висока природна стойност	Научни и екологични институции в района и страната; Учебни заведения и институции по горско стопанство и екология в района и страната	ДГС Бяла, ДЛС Дунав и стопани на частни гори

Таблица 7 Води – материални екосистемни услуги

Вид	Описание	Географски обхват	Ползватели	Доставчици
Храна	Риба и речни продукти	р. Дунав, р. Янтра, реките в Поломието, влажни зони и микроязовири	Рибари, туристи	Ловно-рибарски сдружения
Водо-снабдяване	Вода за питейни и битови нужди; вода за земеделски нужди	р. Дунав, р. Янтра, реките в Поломието, влажни зони, водохранилища; карстови кладенци; микроязовири	ВиК дружества населението на 5-те общини и земеделци	Стопани на гори и земи
Водо-снабдяване	Вода за производствени нужди	р. Дунав, р. Янтра, реките в Поломието, влажни зони, водохранилища; карстови кладенци; микроязовири	Предприятия от добивната, хранителната, химическата и др. индустрии, рибарници	Стопани на гори и земи
Вода за енергийни цели	Малки ВЕЦ	р. Янтра	Малки ВЕЦ оператори	Стопани на гори и земи

Таблица 8 Води – регулиращи и поддържащи услуги

Вид	Описание	Географски обхват	Ползватели	Доставчици
регулация на потоците: води, въздух и твърди вещества	Регулация на оттока; на микроклимата; защита от ерозия	Влажни зони	Земеделци и животновъди; населението на 5те общини; ВиК дружества	Стопани на гори и земи
Поддържане на физичните, химични и биологични условия: качество на водите и въздуха	Естествена филтрация и пречистване на водите; влажност на въздуха, валежи	Реките и техните притоци; влажни зони;	Населението на 5-те общини, селски стопани; ВиК дружества; хранително-вкусови предприятия, туристически фирми	Стопани на гори и земи
Регулация на биотичната среда: поддържане на жизнения цикъл, биоразнообразието; борба с вредители и болести	Опашване, дисперсия на семената, поддържане на популациите; Механизми на биологичен контрол	Реките и техните притоци; влажни зони;	Земеделци и животновъди;	Стопани на гори и земи

Таблица 9 Води – културни услуги

Вид	Описание	Географски обхват	Ползватели	Доставчици
Физически и емпирични взаимодействия	Екотуризм: наблюдение на (водолюбиви) птици, водни спортове, спортен риболов. Пешеходен туризъм, вело, балнеоприключенски и ловен туризъм	Реките и техните притоци; влажни зони;	туристи; населението на 5те общини; спортни клубове; рибари	Стопани на гори и земи
Информация и знания	Научни: биоразнообразие, хидрология на влажните зони; Образователни: предмет на програми и литература за горското стопанство и дивата природа	Реките и техните притоци; влажни зони;	Научни и екологични институции в района и страната; Учебни заведения и институции по горско стопанство и екология в района и страната	ДГС Бяла, ДЛС Дунав и стопани на частни гори

Таблица 10 Земеделски и тревни площи – материални екосистемни услуги

Вид	Описание	Географски обхват	Ползватели	Доставчици
Храна	Култури: многогодишни, овощки, плодове, ядки; житни култури, зеленчуци; лозя; фураж, диви плодове, гъби, билки;	Земеделски и тревни площи на територията	Местни потребители на хранителни продукти, винарни, хранителни предприятия, хлебопроизводство, пчелари, хлебопроизводствени предприятия, животновъди	Производители на растителни култури; стопани на земеделски и тревни площи
Храна	Месни и млечни продукти, мед и медни продукти; Дивеч, свързан с тревните и открити площи	Пасища и ливади; площи с фуражни култури	Хранително-вкусови предприятия, посетители; ловци	Животновъди, пчелари; стопани на земеделски и тревни площи;
Материали	Ароматни и медицински растения; вълна и животински кожи	Тревни местообитания	Събирачи на ароматни и медицински растения; пунктове за изкупуване;	Земеделци; стопани на земеделски и тревни площи

Екосистемните услуги включват в себе си всички ползи, които човечеството извлича от природата. Тя осигурява много ефективни, евтини и устойчиви решения на човешките потребности. В повечето случаи обаче, хората не си дават сметка за ролята на природните ресурси и екосистемни услуги или си представят, че могат да се възползват от тях непрекъснато. Добър пример за стойността на ресурсите предоставяни от природата е оценката на екосистемните услуги направена за целите на Плана за управление на ПП „Русенски Лом“.

Таблица 11 Оценка на екосистемните услуги, План за управление на ПП „Русенски Лом“

Екосистемни услуги, съгласно Общата международна класификация					
Тип	Подтип	Група	Описание	Годишна стойност в евро	Методи на оценка на ползите и източници на информация
Културни	Физически и интелектуални взаимодействия с биоми, екосистеми, ландшафти и акватории	Физически и опитни взаимодействия	Екотуризм	67 200	Метод на пазарни стойности на база интервюта с местни предприемачи, общини и др.
Регулиращи и поддържащи	Регулиране на водните течения	Водни течения	Защита от наводнения	7 500	Метод на избягване на разходите на база пилотно възстановяване
	Поддържане на физичните, химичните, биологичните условия	Условия във водите	Пречистване на водите	15 340	Метод на пазарни стойности на база средна цена в ЕС за преработка на отпадни води за отстраняване на азот
		Атмосферен състав и регулиране на климата	Задържане на въглерод от горите и влажните ливади	2 321 570	Метод на пазарни стойности и метод на изчисляване на спестените емисии чрез алтернативни разходи
Материални	Храни	Биомаса	Диви плодове	250	Метод на пазарни стойности на база пазарни цени към момента на оценката
			Дивеч	23 0000	
	Материали	Биомаса	Дървесина и дървен материал	80 000	
			Фураж (сено и прясна слама)	66 000	

Инвестирането в устойчиво ползване на природни ресурси, както и тяхното опазване в дългосрочен план обикновено остава на заден план в повечето програми за развитие на области и общини или се разглежда повърхностно. Добра възможност за местните общности да получат знание и да управляват добре наличните си ресурси, е формирането на ПЕС-схеми.

ПЕС схеми – метод за финансиране на велосипедни маршрути в Област Русе

Оценката на състоянието на екосистемите осигурява информация за способността им да осигуряват услуги за човечеството в дългосрочен период. Тези знания са важни, за да бъдат документираны съществуващите загуби и/или деградация на екосистеми и техните услуги и в следствие да се оцени влиянието върху социално-икономическите условия. След това се набелязват начините за устойчиво развитие на екосистемите, така че да продължат да поддържат „доставката“ на определените екосистемни услуги. Оценката на екосистемите осигурява и информация за взимане на решения в секторните политики, най-вече при

териториалното планиране, опазването на природата, в земеделието, в горското стопанство, при действия за смекчаване на промените в климата, намаляване замърсяването на въздуха и др.

Оценката на екосистемите за хилядолетието (Millenium Ecosystem Assessment, 2005) показва, че човешката дейност е променила повечето от екосистемите на Земята, като най-голямо е влиянието върху сладководните екосистеми, и по този начин се застрашава способността на Земята да подsigури с ресурси и услуги бъдещите поколения. Оценката на хилядолетието предостави доказателства, че околната среда на нашата планета изживява сериозна деградация през последните 50 години. Тя също така показва, че без промяна на мисленето и политическа воля за извършване на необходимите промени на местно, регионално, национално и световно ниво, промяната на наблюдаваните негативни тенденции би била невъзможна. Правилното разбиране на ролята на околната среда и приносът ѝ към икономическото и социалното благополучие на хората е определящо за вземането на компетентни управленски решения по въпроси свързани с устойчивото ползване на природните ресурси.

В концепцията за развитие на велосипеден туризъм в област Русе е необходимо да се запази фокусът върху сладководните екосистеми. Осигурявайки разнообразни ландшафти и благоприятен релеф край бреговете на реките и речните тераси, сладководните екосистеми в Област Русе са на практика гръбнак за развитие на екотуризъм. В същото време деградацията и значимите неблагоприятни въздействия върху сладководните екосистеми са резултат от водоползването, замърсяване на водите в резултат от човешката дейност, ползването на рибните ресурси и т.н. Ето защо при формирането на финансови механизми за поддържане на важни екологични характеристики на велосипедния маршрут, трябва задължително да бъдат включени институциите опазващи богатата, както и бизнесите пряко свързани с потреблението на екологични услуги.

Успешното организиране на ПЕС-схема изисква определяне на заплахите и проблемите на целевите за опазвани екосистеми. Обикновено заплахите са свързани със състоянието и въздействията върху определени местообитания. Целенасочени намеси в управлението на териториите и осигуряването от тях ресурси са решенията на проблемите за опазване. Чрез тяхното точно дефиниране се насочва общностна работа с ползвателите и доставчиците на екосистемните услуги. Ползвателите обикновено са конкретните бизнеси потребяващи ресурси, включително туристическите бизнеси свързани с развитието на велосипедния маршрут като екотуристически продукт. Доставчиците на екосистемните услуги са отговорните собственици или органи и предприятия отговорни за опазването на околната среда и стопанисването на ресурсите. В Област Русе по отношение на сладководните и горски екосистеми отговорни са Басейнова Дирекция – Дунавски Район, РИОСВ – Русе с дирекцията на ПП „Русенски Лом“, ДГС Бяла и ДЛС Дунав, както и собствениците на земи и гори.

Разбира се, създаването на ангажимент на местните заинтересовани страни към екотуристически продукт чрез формиране на ПЕС- схема трябва да определи значимите и познати на общността екологични ценности, които обуславят емоционална привързаност.

Заплахи с потенциал за формиране на ПЕС-схема заплахи за екосистеми в Област Русе по протежение на велосипеден маршрут

Инвазивни видове

В Област Русе, включително в защитени територии и защитени зони са регистрирани инвазивни видове растения и животни. Навлизането на видове от чужда флора и фауна неминуемо нанася щети на местното биоразнообразие. Поради липсата на естествени врагове, инвазивните видове заемат екологичните ниши на местни видове като по-успешно от тях се конкурират за ресурси и съответно се размножават по-ефективно. За разлика от местните видове обаче, инвазивните нашественици имат неблагоприятно въздействие по отношение на екологичните услуги предоставяни от екосистемите. В някои случаи, те се адаптират толкова успешно, че вече не представляват просто любопитна находка, а реална заплаха за отглеждани култури и добитък, както и с вредно въздействие върху човешкото здраве (алергии и др.). С всичко това те нанасят стопански измерими вреди за икономиката. Доказано в областта се срещат следните животни и насекоми:

- енотовидно куче
- ондатра
- червенобуза костенурка
- китайска блатна мида
- рибата китайски поспаланко
- американски шипобузест рак
- черно дънно сомче
- китайски калинки и др.

Сред инвазивните растения регистрирани в Област Русе са:

- акация
- аморфа
- айлант
- сива върба
- пауловния
- американски ясен и др.

Всички тези видове не са защитени от закона, не са обект на лов или събиране, затова и се размножават и адаптират безпрепятствено. Отстраняването им от местните екосистеми се нуждае от финансиране, както и целенасочени дейности организирани от съответните контролни органи и дирекцията на ПП Русенски Лом. В някои случаи отстраняването на ивазивни видове растения в непосредствена близост до велосипедния маршрут ще окаже влияние върху ландшафта. По-интересни от гледна точка на формирането на успешна ПЕС-схема са видовете, които са в пряка конкуренция с емблематични местни видове от интерес за наблюдение от туристи, за научни и образователни цели и т.н., които местните общности и туристите ценят и с които има емоционално припознаване.

Качество на водни ресурси

От значение за екотуризма е поддържането на добро качество на водите в обектите достъпни за посещение от туристи, както и запазени естествени речни екосистеми с характерните ландшафти също с цел посещение и рекреационни дейности. Сред идентифицираните заплахи за качеството на водите са:

- замърсяване на водите от промишлена дейност и битово-отпадни води
- замърсяване на водите чрез попадане на твърди отпадъци
- затлачване на речни участъци на реките в Поломието от клони, твърди отпадъци и т.н. по време на високи води

Затлачването на реките с отпадъци и клони е ежегоден проблем пред местните туристически клубове и дирекцията на ПП Русенски Лом. Осигуряването на средства за почистване чрез партньорство с местния бизнес, както и доброволчески акции е постоянна грижа за осигуряване на достъп и приятно преживяване за туристите.

Емблематични видове обект на опазване в Област Русе с потенциал за развитие на ПЕС-схеми

Сред видовете опазвани в защитените територии и защитени зони се открояват няколко животински и растителни вида, които носят емоционален заряд, обект са на научен интерес и са възможни за наблюдение от туристи. Изграждането на ПЕС-схема около опазването на такива видове представлява естествен двигател за постигане на ангажираност, както от страна на бизнеса и местните общности, така и от страна на туристите. Сред видовете от такъв интерес са:

- египетски лешояд
- черен щъркел
- лалугер
- благороден елен
- скален орел
- бухал

В списъка на птиците има и много водоплаващи, предимно прелетни видове, както и атрактивни птици свързани с реките като земеродно рибарче и пчелояд. Дори сред безгръбначните могат да се посочат интересни видове, макар превръщането им в туристически интерес да изисква целенасочени усилия. Като такива могат да се посочат карпатският скорпион, сред бръмбарите – еленов рогач, дъбов сечко, а сред пеперудите – лястовичка опашка, малък черен аполон и др. Особена зоогеографска стойност има нощното гущерче – единствен представител на геконите у нас и срещащ се на територията на ПП Русенски Лом. Доколко всички тези видове са подходящи за наблюдение от велосипедни туристи по велосипедния маршрут, трябва да бъде обект на допълнително планиране със специалисти по опазване на биоразнообразието. Трябва да бъде отчетено избягването на неблагоприятно въздействие по време на размножителен сезон, както и толерантността на съответните видове към безпокойство при наблюдение от туристи. Добър пример за включването на такъв вид в ПЕС-схема в ПП „Русенски Лом“ е лалугерът, като са изпълнени няколко условия:

- местообитание на лалугера е достъпно за туристи по протежението на туристически маршрут лалугерът може да бъде лесно наблюдаван
- лалугерът добре понася присъствието на човека
- местообитанието позволява в близост да бъде изградена туристическа инфраструктура – ограда, информационни табла, беседка

Подходящо е в контекста на развитие на екотуризма в областта да се изследват подобни възможности и за други видове. Такъв например е благородният елен, като малка група се отглежда в стопанството на ДЛС Дунав.

Услуги за велосипедисти като част от ПЕС-схема

В контекста на развитие на велосипеден маршрут на основата на концепцията за екосистемните услуги, велосипедистите се явяват „купувачи“ на екосистемни услуги. Независимо дали са местни, самоорганизиранни туристи, или организирани от клубове и туроператори, велосипедните туристи потребяват всички видове екосистемни услуги. Сред условията от пряко значение за формиране на успешна ПЕС-схема са:

- наличие на разнообразни ландшафти с подходящ за колоездене релеф,
- наличие на запазени и разнообразни екосистеми,
- наличие на местни общности и бизнес устойчиво потребяващи местните ресурси,
- наличие на възможности за предоставяне на туристически услуги,
- наличие на възможности за достъп на велосипедисти до природни и културни забележителности.

Чрез експлоатирането на всички тези възможности туристическият бизнес може успешно да развие велосипеден туристически продукт и има интерес да допринесе за опазването на ресурсите. За успешното включване на велосипедните услуги предлагани от общността в нова ПЕС-схема, трябва да бъдат умело съчетани интересите на „продавачите“ и останалите „купувачи“ на екосистемни услуги.

Стратегическо развитие на велосипеден туризъм в Област Русе

Необходими проучвания

Велосипедният туризъм в Област Русе е недостатъчно развит въпреки наличния потенциал. Ето защо предварителното планиране на избора на велосипеден маршрут се нуждае от данни. За определяне на степента на въздействие и икономическа оценка на ефекта от развитие на велосипеден туризъм е необходимо да се изследват:

- наличния поток от велосипедни туристи – в Област Русе в резултат на дейността на туристически клубове и велосипедно сдружение, е създаден туристически интерес към велосипедни маршрути. Голяма част от тях са вписани в предложението за регионалния екотуристически велосипеден маршрут. Изследването на наличните потоци ще даде представа за икономическия дял на велосипедния туризъм, за определянето на обема на туристическия интерес от местни и чужди туристи. Началните данни ще дадат

възможност за реалистичното определяне на целевия или очакван ръст на туристите по велосипедния маршрут, включително спрямо поемния капацитет на чувствителни защитени територии и защитени зони;

- предпочитаните и натоварени участъци с велосипедни туристи – данните ще дадат представа къде да се насочат усилия за популяризиране на маршрута, за информационни дейности, необходимост от туристическа инфраструктура (обезопасяване, беседки, чешми, подслон);
- натоварване на места важни от консервационна гледна точка – от тези данни пряко ще се възползват специалистите по опазване на биоразнообразието, за да препоръчат адекватни мерки за опазване;
- времето разпределение на велосипедните туристи (седмично, сезонно) – подобни данни също са от значение за определянето на подходящи мерки за опазване на чувствителни природни територии и видове, включително мерки за ограничаване на достъпа по време и място, парични ограничения за достъп, информационни мерки и др.;
- места за посещение съвпадащи с други видове туризъм – ясно ще бъдат отличени останалите бизнеси и ползватели, които имат пряк общ интерес и ползи от съвместно участие в ПЕС-схема.

Цели и дейности

Развитието на велосипеден туризъм се отличава с множество аспекти, за които са отговорни различни публични институции, неправителствени организации и местен бизнес. Затова планирането изисква холистичен подход и координирани мерки на компетентните институции и заинтересованите страни. Предлага се следната обща стратегическа цел:

Въз основа на проучване на търсенето и използване на потенциала на местната среда, развитието на велосипеден туризъм да залегне като приоритет в планирането за да се създадат подходящи условия за колоездене по велосипедни маршрути по начин, който да доведе до запазване и подобряване на качествата на екосистемните услуги в Област Русе.

Към общата стратегическа цел се предлагат следните подцели:

1. Изграждане на качествена велосипедна инфраструктура;
2. Популяризиране на велосипедния туризъм;
3. Набиране на информация за търсенето на велосипеден туризъм;
4. Оценка на въздействието от туристическите дейности върху екосистемите и разработване на механизъм за неутрализиране на вредите върху качеството на екосистемните услуги.

Към всяка подцел се предлага набор от дейности като за всяка дейност е посочен срок, етап на развитие, компетентни партньори, методи на финансиране и очаквани ползи.

Подцел 1 Изграждане на качествена велосипедна инфраструктура

Дейност 1.1 Изграждане на велосипедна инфраструктура на ключови место по ЕвроВело 6

Описание: Има необходимост от осигуряване на безопасно преминаване по международния велосипеден маршрут ЕвроВело 6, чрез подобряване на трасето на маршрута, облагородяване на трудно проходими или непроходими участъци: с. Батин – м. Стълпище – с. Пиргово – западен парк Приста – гр. Русе – гр. Мартен – с. Сандрово – с. Ряхово – с. Бръшлен

Срок: 2023-2025

Етап: Предварителни проучвания и концептуални маршрути

Партньори: Област Русе, Общини по поречието на р. Дунав - Ценово, Борово, Иваново, Русе, Сливо Поле, Неправителствени организации: Вело-Русе, ТД Приста, СТПД Академик, Клуб Бяла Звезда и др.

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Безопасна туристическа инфраструктура по Евро-Вело 6/Дунав Ултра; Повишаване на велосипеден туристически поток от местни и чуждестранни велосипедисти

Дейност 1.1а: Изграждане на велосипедна инфраструктура по маршрута на "Евро Вело 6" / "Дунав Ултра" през Област Русе - част Ряхово-Бръшлен

Описание: Изграждане на велосипедна инфраструктура, възстановяване на настилки, изграждане на съпътстваща туристическа инфраструктура за достъп до защитена местност Калимок-Бръшлен, дейности по популяризиране и др. за отсечката Село Ряхово - Село Бръшлен

Срок: 2023-2025

Етап: Разработено подробно проектно предложение (Идеен проект за инвестиционно намерение за изграждане на туристическа инфраструктура)

Партньори: Община Сливо Поле, Неправителствени организации (Вело-Русе)

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Осигуряване на безопасна инфраструктура за велосипеден туризъм; повишаване на туристопотока от местни и чуждестранни туристи; увеличаване на приходите на малък и среден бизнес по протежение на маршрута.

Дейност 1.1б: Изграждане на безопасно велосипедно и пешеходно пресичане на път I-5 Русе-Бяла

Описание: Велосипедния маршрут Евро-Вело 6 пресича първокласен път I-5, което налага изграждането на подходяща безопасна инфраструктура поради изключителната автомобилна натовареност на пътя

Срок: 2025-2026

Етап: Предварителни проучвания и концептуални маршрути

Партньори: Община Русе,

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Осигуряване на безопасна инфраструктура за велосипеден туризъм; повишаване на туристопотока от местни и чуждестранни туристи; увеличаване на приходите на малък и среден бизнес по протежение на маршрута.

**Дейност 1.2: Изграждане на велосипедна инфраструктура към местни зони за отдих в
Община Русе - направление Русе - с. Николово (лесопарк Липник)**

Описание: Изграждане на безопасна, физически отделена велосипедна алея от град Русе до с. Николово, в което се намира лесопарк Липник (Текето)

Срок: 2023-2025

Етап: Разработено подробно проектно проучване по поръчка на Община Русе, решение на Общински съвет Русе, съгласуване с ОУП на Община Русе

Партньори: Община Русе, Неправителствени организации (Вело-Русе)

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Осигуряване на безопасна инфраструктура за велосипеден туризъм; повишаване на туристопотока от местни и чуждестранни туристи; увеличаване на приходите на малък и среден бизнес по протежение на маршрута.

**Дейност 1.3: Изграждане на велосипедна инфраструктура към местни зони за отдих в
Община Русе - направление Русе - парк Приста**

Описание: Изграждане на безопасна, физически отделена велосипедна алея от град Русе до крайградски парк Приста

Срок: 2023-2025

Етап: Предварително проучване и Идеино предложение

Партньори: Община Русе, Неправителствени организации (Вело-Русе)

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Осигуряване на безопасна инфраструктура за велосипеден туризъм; повишаване на туристопотока от местни и чуждестранни туристи; увеличаване на приходите на малък и среден бизнес по протежение на маршрута.

**Дейност 1.4: Изграждане на велосипедна инфраструктура към местни зони за отдих-
направление р. Русенски Лом: Русе - Природен парк Русенски Лом**

Описание: Изграждане на безопасна велосипедна инфраструктура по поречието на р. Русенски лом направление - Русе - кв. Средна Кула - кв. Долапите - с. Басарбово - с. Красен - с. Божичен - с. Кошов/ с Нисово - с. Червен - с. Табачка - с. Пепелина - гр. Две могили. Има подробно разработено велосипедно трасе за проект към програма INTERREG, документи за което са налични в областна администрация Русе.

Срок: 2023-2026

Етап: Разработено подробно проектно предложение (Идеен проект за инвестиционно намерение за изграждане на туристическа инфраструктура), предложение за парцеларни планове, съгласувано с Община Русе, Община Иваново, Община Две Могили, ПП Русенски Лом

Партньори: Област Русе, Община Русе, Община Иваново, Община Две Могили, ПП Русенски Лом, Неправителствени организации (Вело-Русе)

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Осигуряване на безопасна инфраструктура за велосипеден туризъм; повишаване на туристопотока от местни и чуждестранни туристи; увеличаване на приходите на малък и среден бизнес по протежение на маршрута.

**Дейност 1.5: Изграждане на велосипедна инфраструктура към местни зони за отдих в
Община Бяла и Община Ценово - направления: Бяла - Лесопарк "Беленска гора" и Бяла -
поречието на р. Янтра**

Описание: Изграждане на безопасна велосипедна инфраструктура в околностите на гр. Бяла към. Частта по поречието на р. Янтра може да се ползва като разширение на международния велосипеден маршрут Евро Вело 6.

Срок: 2025-2027

Етап: Предварително проучване и Идеино предложение

Партньори: Община Бяла, Община Ценово

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Осигуряване на безопасна инфраструктура за велосипеден туризъм; повишаване на туристопотока от местни и чуждестранни туристи; увеличаване на приходите на малък и среден бизнес по протежение на маршрута.

**Дейност 1.7: Изграждане на велоалея за маршрута град Бяла - Лесопарк "Беленска гора" и
необходима пътна маркировка за нея**

Описание: Оползотворяване на благоприятните възможности за развитие на велосипеден туризъм в Община Бяла, в т.ч. изграждане на велоалеи за свързване на града с Лесопарк „Беленска гора“ и развитие на вело маршрут по поречието на р. Янтра

Срок: 2023-2025 г.

Етап: В процес на формулиране на идеята.

Партньори: Община Бяла

Финансиране: Общински бюджет, капиталови разходи или от Програма за развитие на селските райони 2021-2027 г. и национални програми за финансиране.

Ползи: Създаване на нови възможности за приятно оползотворяване на свободното време и спорт на открито на жителите и гостите на град Бяла.

**Дейност 1.8: Възстановяване на изоставени и асфалтиране на съществуващи черни пътища по
дигите на р. Дунав, които да осигуряват безопасно движение на велосипеди и гледка към
реката**

Описание: Участъците с диги представляват туристически интерес във връзка с развитие на транс-европейския маршрут Евро Вело 6 заради близостта до река Дунав. Речните диги в участъците с изградени по тях пътища могат да представляват алтернатива за движение на велосипедисти в сравнение с пътища от републиканската пътна мрежа.

Срок: 2025-2030

Етап: Идейна фаза, провеждане на комуникация с институции

Партньори: МРРБ, МОСВ, Напоителни системи ЕАД, БААТ, и др.

Финансиране: държавен бюджет, финансови инструменти на ЕС

Ползи: Осигуряване на безопасна алтернатива на натоварени пътища от републиканската пътна мрежа; повишаване на атрактивността на участъка на Евро вело 6 в област Русе; осигуряване на възможност за адекватна поддръжка на съоръженията и достъп за широка група ползватели

Дейност 1.9: Предпроектно проучване и подробно описание на нуждите от пътеуказващи знаци за цялостно маркиране на маршрута, заедно

Описание: Необходимо е възприемане на единен стандарт за маркиране на велосипедния маршрут Евро Вело 6 във и извън населените места по протежението му. Пилотен проект във връзка с установяване на добра практика и утвърждаване чрез нормативен стандарт. Проучването ще определи конкретните нужди и местата на разполагане на маркировката, включително с препоръки към плановете за организация на движението (ПОД и ГПОД), с които да се подобри безопасността на преминаващите велосипедисти в краткосрочен план.

Срок: 2021-2024

Етап: Идейна фаза, проведена комуникация с институции и проучване на приложимостта на насоките на European Cyclists' Federation с наличните законови и нормативни предпоставки за маркиране на велосипедни маршрути по общинска и републиканска пътна мрежа.

Партньори: Общини в област Русе, Българска асоциация за алтернативен туризъм, местни велосипедни организации и клубове, АПИ, ОДМВР и др.

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Подпомага процесите на планиране и проектиране; остойностяване на физическото маркиране на Евро Вело 6 в област Русе.

Дейност 1.10: Маркиране на маршрута съобразно единен национален стандарт – в правомощията на съответния собственик на пътя

Описание: Пилотен проект във връзка с установяване на добра практика и утвърждаване на нормативен стандарт. Полагане на вертикална и хоризонтална маркировка, включително за ход изход от населени места, отклонения на велосипедния маршрут по второстепенни или черни пътища, където е приложимо; поддръжане на визуалната идентификация по протежението на целия велосипеден маршрут в област Русе.

Срок: 2021-2024

Етап: Идейна фаза

Партньори: Общини в област Русе, Българска асоциация за алтернативен туризъм, местни велосипедни организации и клубове, АПИ, ОДМВР и др.

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Повишаване на разпознаваемостта на маршрута и физическата ориентация на туристите; Повишаване на разпознаваемостта на пътни участъци за използването им както за туристически цели, така и за велосипеден транспорт от местното население.

Дейност 1.11: Подобряване на условията за достъп на велосипедисти до туристическите забележителности, вкл. довеждаща инфраструктура, паркинги, места за почивка

Описание: Съпътстваща инфраструктура, която трябва да се включва в проекти при изграждане, ремонт, рехабилитация на транспортната инфраструктура за достъп до съществуващи туристически обекти. Тук се включва осигуряването на условия за паркиране на велосипеди с охраняеми и неохраняеми велосипедни паркинги, зарядни станции за електрически велосипеди, рампи и подходи за велосипедисти където е приложимо и др.

Срок: текущо

Етап: За включване като елемент от проекти за довеждаща транспортна инфраструктура до туристически обекти

Партньори: Общините от област Русе, местни туристически дружества, общински предприятия и управа на туристически обекти, НПО и др.

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; собствени средства; финансови механизми във връзка с Европейски зелен пакт

Ползи: Осигуряване на възможност за велосипедни пътешественици пълноценно да достъпят туристическите забележителности в Област Русе, чрез сигурна, безопасна и удобна инфраструктура.

Подцел 2 Популяризиране на велосипедния туризъм

Дейност 2.1: Популяризиране на велосипедния маршрут Евровело 6

Описание: Представяне на веломаршрутите в презентационните материали на общините.

Срок: изпълнява се

Етап: отпечатана карта

Партньори: велосипедни клубове и организации, туристически дружества и др

Финансиране: Програма за развитие на туризма на общината, бизнес организации

Ползи: устойчивост на продукта в региона

Дейност 2.2: Популяризиране на велосипеден туризъм в област Русе

Описание: Разработване на тематични маршрути, картиране, организиране на велосипедни турове, фестивали, състезания и др.**Срок:** 2023-2030

Етап: Идейна фаза

Партньори: Общините от област Русе, местни туристически дружества, общински предприятия и управа на туристически обекти, НПО и др.

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България; общински бюджет

Ползи: Разпознаваемост на маршрута с местно и международно значение; повишаване на посещаемостта; повишаване на търсенето на туристически услуги и приходи от реализацията им.

Дейност 2.3: Поддържане, развитие и промотиране на преминавашото през Община Две могили трасе от вело маратон Дунав ултра - 732 км. по поречието на река Дунав до Черно море

Описание: Община Две могили е партньор в провеждането на вело-маршрута Дунав-ултра 732 км. по поречието на река Дунав до Черно море

Срок: ежегоден

Етап: участие в проекта и осигуряване на условия за провеждането му

Партньори: Община Две могили

Финансиране: Общински бюджет

Ползи: реклама на община Две могили в регионален и национален план

Подцел 3 Набиране на информация за търсенето на велосипеден туризъм

Дейност 3.1: Прочуване на търсенето на велосипеден туризъм чрез автоматизирани системи за мониторинг на велотрафика, анкетни проучвания

Описание: Определяне на възлови за велосипедните туристи места със значим велосипеден трафик. Поставяне на велосипедни броячи - уреди с възможност за автоматизирано броене на преминаващите велосипедисти.

Срок: 2020 - 2021

Етап: в процес на изпълнение

Партньори: Българска асоциация за алтернативен туризъм, Сдружение Вело-Русе

Финансиране: Финансирана дейност по проект EcoVeloTour Interreg, Danube Transnational Programme

Ползи: Мониторинг на велосипедния трафик; възможност за проследяване на ефекта преди и след въвеждане на инфраструктурни мерки и популяризиращи дейности.

Подцел 4 Оценка на въздействието от туристическите дейности върху екосистемите и разработване на механизъм за неутрализиране на вредите върху качеството на екосистемните услуги

Дейност 4.1 Оценка на дейностите с налично или потенциално отрицателно въздействие върху екосистемите, през които преминават велосипедни маршрути в област Русе

Описание: Наличието на дейности с отрицателно въздействие е в основата на търсенето за подходящо финансово овъзмездяване. Степента на наличното или очакваното въздействие зависи от популярността на велосипедния туризъм, величината на туристическите потоци и сезонното им разпределение.

Срок: 2023-2027

Етап: идейна фаза

Партньори: научни организации със съдействието на компетентните органи по опазване на околната среда

Финансиране: Финансови инструменти на ЕС - ОПРР, ТГС Румъния-България

Ползи: определяне на нуждите от дейности насочени към запазване и подобряване качествата на екосистемните услуги

Дейност 4.2 Формиране на схема за плащания за екосистемни услуги въз основа на значими и познати на общността екологични ценности

Описание: Определяне на заплахите и проблемите на целеви екосистеми и целенасочена намеса в тяхното управление. Формиране на партньорство между бизнеса, неправителствените организации и публичната администрация.

Срок: 2023-2027

Етап: подобна схема е разработена за ПП Русенски Лом, но е необходимо възобновяване и разширяване на нейното действие

Партньори: местен бизнес, природозащитни организации, компетентните органи по опазване на околната среда

Финансиране: приходи от туристически дейности

Ползи: осигуряване на средства и осъществяване на целенасочени дейности за неутрализиране на вредното въздействие за околната среда от туристическите дейности